

TÜRK CEZA HUKUKUNDA HİLENİN ANLAŞILIŞ BİÇİMLERİ VE BAZI EKONOMİK SUÇLARA YANSIMASI*

THE UNDERSTANDING OF FRAUD IN TURKISH CRIMINAL LAW
AND THE REFLECTIONS ON SOME ECONOMIC CRIMES

Gökçe SERİM**

*“ - Bak Ali sen bu yumurtayı kaynatırsan hiç kırılmaz.
- Olmaz, yapmam, hilelik olur”.¹*

Özet: Hile, pek çok suçun unsurunu veya nitelikli halini oluşturur. Bununla birlikte gerek 765 sayılı Ceza Kanunu döneminde, gerekse 5237 sayılı TCK döneminde, hilenin tanımı ve kapsamı konusunda ortak bir görüş sağlanamamıştır. Dolayısıyla dünden bugüne, sınırları hakkında doktrinde herkesin farklı bir fikir ürettiği kavramlardan biridir.

Doktrinin, üzerinde uzlaşa sağlayamadığı bir diğer konu, “ekonomik suçlardır”. Adı dahi henüz net şekilde oturtulamamış bu kavrama hangi suç tiplerinin kesin olarak dâhil olduğu tartışılmaktadır. Bu konuda elimizde bulunan en net veri, TCK’nın “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” bölümüdür. Ekonomik suçlar, elbette TCK ile ve bu bölümde yer alan suçlarla sınırlı olmamakla birlikte bu çalışmada, TCK ile sınırlandırma tercih edilerek; ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme suçları üzerinde durulmuştur. Bu şekilde, iki tartışmalı husus olan hile ve ekonomik suç kavramının kesiştiği bir alana ulaşılmıştır.

Ekonomik suç olarak ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme suçlarının maddi unsurunda hile yer alır. Bu çalışmada, öncelikle hile kavramı geniş bir çerçeveye inceleneyecek; sonrasında bu suçlar, yalnızca hile unsuru ve hilenin çalışmada analiz edilen önemli noktalarıyla sınırlı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Suç, Hile, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar

* Bu konu üzerinde çalışmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Çetin Arslan’a ve makalenin kaleme alınmasında bana destek olan Hocam Prof. Dr. Türkan Yalçın’a teşekkür ediyorum.

** Arş. Gör., Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, serimgokce@gmail.com, ORCID 0000-0002-5900-5282, Makalenin Gönderim Tarihi: 11.03.2022, Kabul Tarihi: 17.11.2022

¹ Mayıs Sıkıntısı, Yön. Nuri Bilge Ceylan, 1999.

Abstract: Fraud constitutes the element or aggravating circumstances of many crimes. However a common view on its definition and scope could not be achieved both in the period of the criminal code Law No. 765 and the period of the Turkish Criminal Code (TCC) Law No. 5237. Therefore, it is the only concept on which everyone has a different idea in the doctrine about its borders from past to present.

Another issue on which the doctrine cannot reach a consensus is economic crimes. It has been debated which types of crime are definitely included in this concept although the title has not been clearly established. The clearest data we have on this subject is the “Crimes Related to Economy, Industry and Trade” in the TCC. Although economic crimes are of course not limited to the TCC and the crimes in this section; in this study, the crimes of bid rigging, rigging in the fulfillment of execution and influencing prices are emphasized by choosing to limit it with the TCC. In this way, the intersection of two controversial issues, fraud and economic crime, has been reached.

There is fraud in the material element of the crimes of bid rigging, rigging in the fulfillment of execution and influencing prices as economic crimes. In this study, first of all, the concept of cheating will be examined within a broad framework; subsequently these crimes will be limited to the fraud element and the important points of fraud analyzed in this study.

Keywords: Economic Crime, Fraud, Crimes Related to Economy, Industry and Trade

I. GENEL OLARAK

Hile, Türk Ceza Kanunu’nda pek çok düzenlemede kullanılan bir ifadedir. Buna göre TCK m. 103 çocukların cinsel istismarı; m. 104 reşit olmayanla cinsel ilişki; m. 109 kişiyi hürriyetinden yoksun kılma; m. 157 dolandırıcılık; m. 161 hileli iflas; m. 227 fuhuş; m. 230 hileli evlenme; m. 235 ve 236 ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma; m. 237 fiyatları etkileme; m. 247 zimmet; m. 257 irtikâp; m. 290 resmen teslim olunan mala el konulması ve bozulması; m. 322 savaş zamanında yükümlülükler; m. 326 devletin güvenliğine ilişkin belgeler; m. 332 askeri yasak bölgelere girme suçlarında hile bazen unsur bazen de nitelikli hal olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın konusu, ekonomik suçlarda hiledir. Bahsi geçen suçlardan, Kanun’un, ekonomik suç olarak belirledikleri yalnızca, ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçları ile fiyatları etkileme suçudur. Bununla birlikte, çalışmada izah edileceği gibi ekonomik suçların nelerden ibaret olduğu tartışmalı bir husustur. Hile konusu ve suçlarda

başvurulabilecek hile yöntemleri çok çeşitli olabilir ancak kavramsal olarak hile, bu suçlarda benzer özellikler gösterir. Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle, herhangi bir suç ayırımı yapılmaksızın genel olarak suç tiplerinde hile kavramı irdelenmiştir. Bununla birlikte bir ekonomik suç tipi olmamakla birlikte² dolandırıcılık suçunda tipiklik açısından hile unsuru başat rolü oynadığı için³ bu suç tipiyle ilgili doktrindeki görüşlerden daha fazla yararlanıldığı belirtilmelidir.

Çalışmanın en son kısmında ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme suçları, hile ile ilgili en çok tartışılan hususlar yönünden ele alınmıştır. Tartışmalı noktalarla ilgili doktrindeki görüşlere tek tek yer verilerek, konuyla ilgili önemli Yargıtay kararları, örnek kabilinden aktarılmıştır.

II. EKONOMİK SUÇ KAVRAMI

Ceza hukukunda ekonomik suçları ifade eden tek bir terim mevcut değildir. Bu minvalde olmak üzere doktrinde, ekonomik suç, mali suç, ticari suç, ticari yaşamı ilgilendiren suç gibi terimler kullanılmakta; bankacılık, rekabet, patent, sigorta, yolsuzluk,⁴ kara para aklama,⁵ sermaye piyasası,⁶ kaçakçılık,⁷ beyaz yaka suçları ve finansal suçlar⁸ gibi konu ve alanlarda gerçekleştirilen suçlar, geniş anlamda ekonomik suç olarak kabul edilmektedir.⁹ Bunun yanında, ekonomik suçlar bir üst kavram olarak belirlenerek; mali ve ticari suçların, ekonomik

² Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yay., 13. baskı, Ankara 2018, s. 933.

³ Mustafa Artuç, *Malvarlığına Karşı Suçlar*, Adalet Yay., 4. baskı, Ankara 2020, s. 613.

⁴ Süleyman Aydın/Yakup Yılmaz, *Yolsuzluk ve Mali Suçlar*, Adalet Yay. 3. baskı, Ankara 2010, s. 45-49.

⁵ Hasan Dursun, "Ekonomik Suçlar ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2005, S. 58, s. 221.

⁶ Caner Yenidünya, "Sermaye Piyasası Kanununda Düzenlenen Suç ve Kabahatlere İlişkin Genel Prensipler" içinde İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi (12-14 Haziran 2012) Konferans Bildiri Kitabı, Adalet Yay., Ankara 2013, s. 88.

⁷ Sahir Erman, *Ticari Ceza Hukuku Kaçakçılık Suçları C. IV*, İsmail Akgün Vakfı Mat., İstanbul 1981, s. 1-5.

⁸ Aykut Alp Kapusuzoğlu, *Mali ve Ticari Ceza Hukuku Rehberi*, Mega Yay., İstanbul 2018, s. 33, 89.

⁹ Veli Özer Özbek, *Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap - Genel Hükümler*, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2020, s. 21, 32.

suç kapsamına dâhil olduğu da ifade edilmektedir.¹⁰ Dolayısıyla bu kavramları, belli bir suç tipini yansıtan hukuksal terimler olarak değil; ortak bir özellik altında toplanan, benzer hukuki konuyu ihlal eden belli suç tipleri olarak algılamak gerekir.¹¹ Zira hukuki konu, ceza normu ile olası ihlallere karşı korunması amaçlanan hukuki varlık veya menfaattir.¹²

TCK, ekonomi alanında işlenen suçları, “*Topluma Karşı Suçlar*” kısmının, “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” bölümünde düzenlemiştir. Bununla birlikte, bu suçlar, yalnızca TCK’da yer alanlardan ibaret olmayıp özel kanunlarda da yer almaktadır. Bahsedilen tercih, kanun koyucunun, bu bölümde yer alan suçlardan ne kastettiğinin ve bunların, bu alana dâhilmiş gibi görünen diğer suçlardan farklılıklarının anlaşılmasını sağlamaktadır.¹³

Ortak bir husus olarak denebilir ki ekonomik bir ilişkide bulunması gereken temel unsurlardan olan, güvenin kötüye kullanılmasıyla oluşan, ekonomik düzenin bütünlüğünü bozmaya yönelik¹⁴ suçlar, ekonomik suç kategorisine dâhildir. Bu suçların ayırıcı özelliği, her suçta olduğu gibi belli yararları ihlal etmelerinin yanında toplumun ekonomik sistemini tehlikeye sokmalarıdır.¹⁵ Şüphesiz, bireylerin ekonomik menfaatlerine ve bunlara zarar vermeye yönelik bazı bireysel suçlar da ekonomik düzeni belli yönlerden ve belli oranlarda etkileyebilir. Fakat burada, ekonomik suçları belirleyen önemli nokta, doğrudan ve birincil olarak, devletin ekonomik düzenine yansıyan bir etkinin mevcudiyetidir.¹⁶

¹⁰ Şehnaz Cin Şensoy, “Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri” içinde Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, Galatasaray Üniversitesi Yay., s. 831.

¹¹ Tercan Tiryaki/Türker Gürsoy, “Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, 2004, S. 55, s. 54; Cin Şensoy, Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri, s. 834.

¹² Nevzat Toroslu, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., No. 273, Sevinç Mat., Ankara 1970, s. 87.

¹³ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap – Genel Hükümler, s. 21.

¹⁴ Cin Şensoy, Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri, s. 840.

¹⁵ Sulhi Dönmezer, “Ekonomik Suçlar”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1985, S. 7, s. 22.

¹⁶ Asuman Aytekin İnceoğlu, “Ekonomik Suçlar”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, S. 1, s. 124.

Dolayısıyla denebilir ki ekonomik suçların hukuki konusu ve ayırıcı özelliği bireysel bir yarardan ziyade, kamu yararadır. Zira liberal hukuk sistemlerinde devlet, ekonomiye istisnai olarak müdahale eder.¹⁷ Bu nedenledir ki hırsızlık, dolandırıcılık gibi, bireylerin işlediği ekonomik yönü olan suçlar, bahsi geçen boyutta bir kapsama ulaşmadığı için ekonomik suçlar alanına dâhil değildir.¹⁸

Kişiler arasındaki ekonomik ilişkilerde, asgari ölçüde bir güven yer almalıdır. Bu nedenle, bu tür ilişkilerde hile yoluyla bahsi geçen güvenin bozulmasına sebebiyet verecek hareketler cezalandırılmaktadır.¹⁹ İkili ekonomik ilişkilerde aranan bu güvenin, ekonomik sistemi az ya da çok etkileyen ilişkilerde aranmaması beklenemez. Bu nedenle ekonomik suçlarda hile hareketleri ayrıca incelenmiştir.

III. HİLE KAVRAMI

A. HİLEYİ TANIMLAMA ÇABALARI

Hile, tanımlanması zor bir kavram olup modern çağda²⁰ gelişen teknolojinin getirdikleri ile tanımlanması daha da zorlaşmıştır.²¹ Sözlükte, birini aldatmak için yapılan düzen, desise olarak ifade edilen²² hileye²³ ilişkin olarak TCK'da bir tanım yer almamaktadır.

¹⁷ Murat Sadak, *Sermaye Piyasası Hukukunda Örtülü Kazanç Aktarımı Suçu*, Legal Yay., 1. baskı, İstanbul 2016, s. 22.

¹⁸ Cin Şensoy, *Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri*, s. 829.

¹⁹ Faruk Erem, *Dolandırıcılık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1956, s. 3.

²⁰ Roma hukukunda hile (dolus); birini aldatarak, esasında yapmayacağı bir işlemi, zarar verme maksadıyla yaptırmak olarak tanımlanmıştır. Hile ile oluşturulmuş bir sözleşme, Eski Hukuk Dönemi'nde şekle bağlı işlemlerin şekline atfedilen önem nedeniyle geçerli kabul edilmekteydi. İlerleyen dönemde, MÖ 1. yüzyılda bu durumun hakkaniyete uygun olmadığı düşüncesiyle, dürüstlük kuralına aykırı bir hareket olan hileye dayalı hukuki işlem yapanlar cezalandırılmıştır. Bundan sonra, hukuki işlemlerde hile yapanlara karşı, işlemin geçersizliğini sağlayacak bir özel hukuk davası açılmasının yanında; hile yapının şerefsiz (infamia) olarak mahkûm edilmesiyle sonuçlanacak bir ceza davası getirilmiştir. Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku Tarihi Giriş- Kaynaklar- Genel Kavramlar- Kişiler Hukuku- Hakların Korunması*, Yetkin Yay., 13. baskı, Ankara 2008, s. 214; Bengi Sayın Korkmaz, "Roma Hukuku'nda Hile (Dolus) Kavramı", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, C. 7, S. 2, s. 427; Özlem Söğütü, *Roma Özel Hukuku*, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2022, s. 354; Türkan Rado, *Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku*, Filiz Kit., İstanbul 2006, s. 200.

²¹ Sami Selçuk, *Dolandırıcılık (Evrimi - Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri)*, Yasa Yay., 1. Bas., Ankara 1982, s. 89.

²² <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 06.01.2022).

²³ Ekonomik ve finansal açıdan kabul edilen hile çeşitleri için bkz. Utku Altunöz/

765 sayılı Kanun döneminde dolandırıcılık suçuna ilişkin hüküm,²⁴ öncelikle hile yanında sanianın varlığını aramaktaydı. Kanun'da sonradan yapılan değişiklikle bu ifade kaldırılarak, hile yanında desise kavramı kullanılmıştır.²⁵ Sania,²⁶ düzme, uydurma, tuzak, hile ifadeleriyle eş anlamlı kabul edilir.²⁷ Desisenin, hile ve aldatma ifadeleriyle anlamdaş olmasının²⁸ yanında; hilenin, desiseyi de kapsayan bir üst kavram olduğu kabul edilmiştir.²⁹

Hile ile benzer bir hukuki kavram, aldatmadır. Aldatma, sözlükte, yanıltmak, birinin dikkatsizliğinden yararlanarak kazanç sağlamak, yalan söylemek, yanlış kanı uyandırmak olarak tanımlanır.³⁰ Doktrinde ise bir kimsenin, hileli davranışlarla başka birini kandırması, hataya düşürmesi;³¹ bir kişinin bilgisizliğinden yararlanılarak, kazanç elde edilmesi olarak ifade edilmektedir.³² Aldatma bir sonuç olarak kabul edilirse, hile bu sonuca ulaşabilmek adına kullanılan bir araç olarak değerlendirilebilir.³³ Her halükârda iki kavram birbiriyile bağlantılı ve hatta iç içedir.

-
- Hasip Altunöz, *Hile Ekonomisi, Piyasalarda Yatırımcı Psikolojisi ve Finansal Skandallar*, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2020, s. 27-67.
- ²⁴ Madde 503; "Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlayan kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sağladığı haksız menfaatin bir misli kadar ağır para cezası verilir. Fiili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkrada yazılı ceza uygulanır".
- ²⁵ 765 sayılı Kanun, hile unsurunu kimi suçlarda tek başına aramakla beraber; dolandırıcılık suçu yanında, md. 131, md. 291 ve md. 294'te yer alan suçlarda da hile ile desise unsurunu beraber aramıştır.
- ²⁶ Sanianın, maddi hareketlerle, hilenin ise maddi olmayan hareketlerle mağdurun yanıltılması olduğu ancak çoğu olayda bunların birlikte bulunduğu doktrinde kabul edilmiştir. Faruk Erem, *Dolandırıcılık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1956, s. 6, 13.
- ²⁷ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yay., 3. baskı, Ankara 2005, s. 589.
- ²⁸ Sulhi Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Yay., 16. baskı, İstanbul 2001, s. 454.
- ²⁹ Volkan Maviş, "Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı*, 2015, C. 1, s. 606.
- ³⁰ <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 06.01.2022).
- ³¹ Zeki Hafızoğulları/ Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, US-A Yay., 5. baskı, Ankara 2016, s. 405.
- ³² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 714.
- ³³ Ali Şahin Kılıç, "Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme" içinde *Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan*, Ankara 2018, Seçkin Yay., s. 323.

Görüldüğü gibi, bu tip kavramlar, hilenin içerisine dâhil olduğundan ve 5237 sayılı TCK bunları ifade etmek için genel olarak hile ifadesini kullanmış olduğundan, bunları birbirinden ayırarak incelemenin konumuz açısından bir gereği yoktur.

Bunun yanında, çalışmanın başında ifade edildiği gibi, hile, ceza hukukunda pek çok suç tipinde bulunan genel bir ifadedir; dolayısıyla kanuni tanım, farklı unsurlar aramadığı sürece hile, tüm suç tiplerinde benzer şekilde yorumlanmalıdır.³⁴

Doktrinde, hangi tip hareketlerin hile olarak kabul edileceğinin belirlenmesi üzerinden bir hile tanımı yapma çabası mevcuttur. Bu çaba, konumuz açısından, hangi durumlarda hile hareketinin suç oluşturacağını ve sorunun çözümüne, özel hukuk kuralları yanında ceza hukuku kurallarının da dâhil olması gerektiğinin anlaşılmasından ibarettir. Bu konu, yalan söyleyen bir kişinin yalanının hangi durumda ceza hukukuna, hangi durumda özel hukuka dâhil olacağını belirlenmesini de gerektirir. Bunun yanında, icrai bir hareket oluşturmamakla birlikte, aldatma sonucunu doğuran ihmali hareketlere ceza hukuku anlamında hile sıfatı verilip verilemeyeceği konusunun da açıklığa kavuşturulması gerekir. Ayrıca, hileli hareketin kandırabilme kapasitesi, böyle bir kapasiteye sahip olup olmamasının gerekliliği de önem taşır. Dolayısıyla, hile tanımı, bu gibi konularla iç içe geçmiş olmasının yanında, bunların hepsine bir cevap bulunmasıyla aydınlığa kavuşacaktır.

Doktrinde, gerçeğe uymayan bir hareketin, hile olarak değerlendirilebilmesi için karşı tarafı kandırabilecek bir ağırlığa ulaşmış olması gerektiğini kabul ederek, bu anlayış üzerinden hile tanımı yapan görüşler³⁵ mevcuttur. Yapılan tanımlamaların ayırıcı unsuru, hareketin niteliği belirlenirken bakılması gereken yer ve özelliklerdir.

Hileli hareketin niteliği konusunda nesnel bir değerlendirme yapılması gerektiğini savunan görüş,³⁶ herkesin, ilişkilerinde dikkatli

³⁴ Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2014, s. 7135.

³⁵ Hafizoğulları/Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, s. 405; Mustafa Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2017, s. 555; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 715.

³⁶ Hafizoğulları/Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, s. 405; Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, Beta

davranması gerektiğinden, gerekli özeni kendisi göstermeyen kişiyi hukukun korumayacağından hareket eder. Bu görüşe göre; nesnel bir değerlendirme, herkes için ortak deneyimlere uygun olmalıdır. Bu durumda, eğer ortada bu kapsamda bir hile mevcut değilse, mevzubahis suç açısından işlenemez suç³⁷ söz konusu olacaktır. Benzer bir görüş,³⁸ hileyi, kişilerin belli vakıalar hakkında yanıtılması olarak tanımlayarak, her halde hileli hareketin, aldatmaya elverişli olması gerektiğini; aldatmaya elverişli olmayan bir hareketin, somut olayda kişiyi aldatmış olsa dahi suç oluşturacak nitelikte bir hile tanımına uymayacağını kabul eder.

Hilenin niteliği konusunda öznel bir değerlendirme yapılması gerektiğini savunan görüşe göre,³⁹ aldatılanın durumuna bakılması ve onu kandırmaya yetecek bir hile yapan kişinin hareketinin hile kabul edilmesi gerekir. Bu nedenle hilenin kabulü için belli bir ağırlığa ulaşmış özel hareketlerin varlığının aranması anlamsızdır. O kişiyi kandırmaya yetecek hile, o olay için hile kabul edilmeli; ortalama bir kişiyi kandırabilecek nitelikte bir hareketin varlığı aranmamalıdır.

Bir görüş,⁴⁰ hilenin belirlenebilmesi için hem nesnel hem de öznel bir değerlendirme yapılması gerektiğini ancak bu iki değerlendirmenin birlikte ortak bir kanaat oluşturmadığı durumlarda nesnel değerlendirmeye öncelik verilmesi gerektiğini kabul etmektedir.

Hilenin varlığı için, belli bir ağırlığa ulaşmış olmasını aramayan görüşe⁴¹ göre, TCK'da hileyle ilişkin bir tanımlama yapılmış olmaması

Yay., 5. baskı, İstanbul 2021, s. 508; Necati Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2014, s. 136.

³⁷ Ceza kanununu ihlale yönelmiş olmakla birlikte, hareketin elverişli olmaması veya maddi konunun yokluğu nedeniyle suçu oluşturması imkânsız davranışlardır. Uğur Alacakaptan, İşlenemez Suç, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1968, s. 1; İşlenemez suç için doktrinde elverişsiz teşebbüs ifadesi de kullanılmaktadır. Gürkan Özocak, "İşlenemez Suç" içinde Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 2015, s. 955.

³⁸ Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yay., 6. baskı, Ankara 2019, s. 690, 694.

³⁹ Somay Tümerkan, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), Kazancı Hukuk Yay., İstanbul 1987, s. 59; Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 458, 465; Atalan, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, s. 9.

⁴⁰ Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 555.

⁴¹ Muammer Ketizmen/Arzu Balan, "Dolandırıcılık Suçu ile İşleme Dayalı Piyasa Dolandırıcılığı Suçu Arasındaki Farklar Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler"

nedeniyle, hilenin belli bir ağırlığa ulaşmasının aranması, kanunilik ilkesine aykırı ve hukuki güvenliği zedeleyicidir. Bu nedenle, hilede niteliklilik aranmaması gerekir. Benzer şekilde, her ne kadar bu yorum, çok açık hileleri dahi cezalandırmaya ve bu konuda suçların alanını fazla genişletmeye müsait ise de hilenin belli bir seviyeye ulaşmasının aranmasının kanuna uygun olmadığı ifade edilmiştir.⁴²

Aldatılan kişinin psikolojisini yanlış yönlendirmek veya dış gerçekliği çarpıtmak suretiyle maddi anlamda bir hata yapmasına sebep olmak bir diğer hile tanımlaması olarak kabul edilebilir.⁴³ Aldatılan kişinin iç dünyasını yanlış yönlendirmek kapsamında olarak dinî ve ahlaki yönlendirmelerin, hile sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır.

Doktrindeki bir görüş,⁴⁴ kişinin inanç veya kanaatlerine yönelik ifadelerin hile oluşturacağını kabul etmezken; bir başka görüş,⁴⁵ kişilerin batıl inançlarından yararlanılmasının veya aldatma yoluyla bu tip inançlara yönlendirilmesinin hile oluşturacağını kabul etmiştir.

Gelecekte bir olayın gerçekleşebileceğine dair birtakım bilimsel⁴⁶ deliller gösterilmek suretiyle kişilerin aldatılması doktrindeki bir görüşe göre⁴⁷ hile oluştururken; bir diğer görüşe göre,⁴⁸ inanç veya kanaat kapsamına giren bu gibi ifadeler hile olarak değerlendirilemez.

Ticari hayat birtakım risklerle birlikte yürüdüğü için, yatırım tavsiyeleri, geleceğe yönelik kazanç tasavvurları hile kapsamında yer almaz. Ancak bu kabul, ekonomik suçlar konusunda hilenin gerçek-

inde 5. Türk-Kore Ceza Hukuku Günleri Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler, C. 1, Seçkin Yay., Ankara 2020, s. 949.

⁴² Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yay., 9. baskı, Ankara 2018, s. 184; Güneş Okuyucu Ergün, "Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C. 12, S. 1, s. 306.

⁴³ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 183; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 614; Centel/Zafer/Çakmut, *Kişilere Karşı Suçlar C. I*, s. 510.

⁴⁴ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, s. 454.

⁴⁵ Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 692; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 713; Centel/Zafer/Çakmut, *Kişilere Karşı Suçlar C. I*, s. 514; Atalan, *Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi*, s. 9; Meral Ekici Şahin, *Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Adalet Yay., 1. baskı, Ankara 2019, s. 198.

⁴⁶ Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 692.

⁴⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 713.

⁴⁸ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, s. 454.

leşmeyeceği şeklinde yorumlanmamalıdır.⁴⁹ Zira şirketlerin mali yapısıyla veya sermaye piyasasıyla ilgili yanıltıcı bilgiler verme, hile kapsamında 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 106-116 arasında yer alan sermaye piyasası suçlarını gündeme getirmektedir.⁵⁰

Nitekim, konumuz açısından bakıldığında ekonomik suç teşkil eden⁵¹ ve SPK m. 107/2'de⁵² yer alan bilgiye dayalı manipülasyon⁵³ suçunun unsurunu oluşturan yalan, yanlış veya yanıltıcı olmak, hile anlamına gelmektedir.⁵⁴

Hileye ilişkin olarak önemli ve zor olan hususlardan biri, hileye ilişkin kastın varlığı ve tespittir.⁵⁵ Kabul edilmelidir ki hile her halde kasten gerçekleştirilen bir harekettir. Yargıtay⁵⁶ hileye ilişkin olarak, birtakım söz ve hareketlerle kişinin bilerek ve istenerek aldatılması ifadelerini kullanmaktadır. Bu nedenle dikkatsiz, özensiz veya basiretsiz davranışlar⁵⁷ veya ağır kusur⁵⁸ hile oluşturmaz.

Yargıtay,⁵⁹ hileyi, maddi olmayan yollarla bir kişiyi aldatan düzen, dolap, entrika biçimindeki fiiller olarak tanımlamakta; bu fiillerin,

⁴⁹ Mustafa Atalan, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2018, s. 9.

⁵⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 713.

⁵¹ Can Yalçın, "Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Piyasa Dolandırıcılığı Suçu", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, 2020, s. 3507.

⁵² "(2) Sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkilemek amacıyla yalan, yanlış veya yanıltıcı bilgi veren, söylenti çıkaran, haber veren, yorum yapan veya rapor hazırlayan ya da bunları yayan ve bu suretle menfaat sağlayanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar".

⁵³ Suçun kanuni adı piyasa dolandırıcılığı olmakla birlikte, doktrinde bu suçlar için yerleşik olarak manipülasyon ifadesi kullanılmaktadır. Güneş Okuyucu Ergün, "Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında 'Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı Olma Koşulunun Mahiyeti'", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1, 2021, s. 109.

⁵⁴ Okuyucu Ergün, Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında "Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı Olma Koşulunun Mahiyeti", s. 114.

⁵⁵ Klaus Tiedemann, Ekonomik Ceza Hukuku (çev. Ayşe Nuhoğlu), Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017, s. 233.

⁵⁶ CGK, Esas No. 2019/1-494, Karar No. 2021/41, T. 18.02.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2019-1-494.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>, (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

⁵⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 933.

⁵⁸ Selçuk, Dolandırıcılık (Evrimi - Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri), s. 90.

⁵⁹ CGK, Esas No. 2017/23-1184, Karar No. 2021/257, T. 08.06.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2017-23-1184.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>, (Erişim Tarihi: 05.01.2022).

açıkça veya gizli davranışlarla gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Mahkeme,⁶⁰ hangi hareketlerin hile oluşturacağına dair net kurallar koymanın çok zor olduğunu; bu nedenle hilenin varlığına dair bir değerlendirmenin her zaman somut olay üzerinden yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu değerlendirmenin, mağdurun durumuna, fiille olan ilişkisine, eğer mevcutsa gizlenen veya değiştirilen belgenin niteliğine göre yapılacağını kabul etmektedir. Görüldüğü gibi Yargıtay'ın bu konuda nesnel veya öznel değerlendirme yapılması gerektiğine dair net bir kuralı bulunmamaktadır.

Kanaatimizce hile, aldatıcılığı belli bir ağırlığa ulaşmış olması gereken, gerçeğe uymayan davranışlardır. Hilenin ağırlığını ve niteliğini belirlemeye yönelik ölçütler koymak mümkün olmayıp somut olay özelliklerine göre değerlendirme yapılmalıdır.

Kanunilik ilkesi uyarınca, suçta ve cezada kıyas ve genişletici yorum yasaktır. Bir suçta yer alan kavramların neyi ifade ettiğini belirlemek anlamına geldiği için yorum yapmak, yasak değil aksine, suç anlamlandırabilmek açısından zorunludur.⁶¹ Hilenin niteliğini belirlerken belli bir ağırlığa ulaşmış olmasını aramak kanaatimizce suçun oluşumu açısından hile ifadesini yorumlamak anlamına gelmekte olup kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir.

B. CEZAİ HİLE-HUKUKİ HİLE AYRIMI

Mülga Borçlar Kanunu'nda hile terimi kullanılırken,⁶² 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda,⁶³ aldatma terimi tercih edilmiş ancak kav-

⁶⁰ CGK, Esas No. 2018/15-372, Karar No. 2021/258, T. 08.06.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2018-15-372.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>, (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

⁶¹ Zeki Hafizoğulları/Muharrem Özen, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yay., Ankara 2018, s. 20, dn. 39.

⁶² Hile m. 28; "Diğer tarafın hilesiyle akit icrasına mecbur olan tarafın hatası esaslı olmasa bile, o akit ile ilzam olunmaz. Üçüncü bir şahsın hilesine duçar olan tarafın yaptığı akit lüzum ifade eder. Şu kadar ki diğer taraf bu hileye vakıf bulunur veya vakıf olması lazım gelirse, o akit lazım olmaz".

⁶³ Aldatma m. 36; "Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yapılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir. Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir."

ramın kapsam ve içeriğinde bir değişikliğe gidilmemiştir.⁶⁴ Borçlar hukuku anlamında hile, irade bozukluğu türlerinden biri olduğundan; hile sonucunda yapılan işlem, iptal⁶⁵ yaptırımıyla karşılanmaktadır.⁶⁶ Zira sözleşme, karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulan bir borç ilişkisidir.⁶⁷ Buna göre hile sonucunda aldatılan taraf, hatası esaslı olmasa dahi özel hukuk sözleşmesiyle bağlı değildir.⁶⁸ Başka bir deyişle, hileye uğrayan, TBK m. 39⁶⁹ uyarınca sözleşmenin iptalini sağlayabilir.

Buna göre özel hukuk anlamında hile, hukuki işlem yapabilmek için karşı tarafın irade beyanını sağlamak adına gerçeği değiştirmek veya olmamış bir durumu mevcutmuş gibi gösteren hareket veya susma halleridir.⁷⁰ Özel hukukta hilenin yaptırıma bağlanması açısından ağırlık derecesine bakılmamaktadır.⁷¹ Borçlar hukukunda kabul edilen hilenin kapsamı, ceza hukuku anlamında kabul edilen hilenin kapsamından daha geniştir.⁷²

Ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi şeklindeki ayırım, liberal düşünceden kaynaklanan, ticari işlere aşırı müdahale edilmemesi ve sözleşmelerin gelişimine ket vurulmaması⁷³ anlayışından doğmuştur. Türkiye’de hilenin, unsur olarak kullanıldığı ekonomik suçların yoğun bir şekilde işlenmeye başladığı yıllar da liberal akımın yük-

⁶⁴ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kit., 17. baskı, Ankara 2013, s. 201.

⁶⁵ İptal yaptırımında, aldatılan kişi, iptal hakkını kullanıncaya kadar sözleşme geçerliliğini korur; ancak iptal hakkını kullanırsa, sözleşme baştan itibaren geçersiz olur. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yay., 16. baskı, Ankara 2014, s. 409.

⁶⁶ Ali Naim İnan/Özge Yücel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2014, s. 308.

⁶⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 184.

⁶⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 397.

⁶⁹ “Yanılma veya aldatma sebebiyle ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan taraf, yanılma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse, sözleşmeyi onamış sayılır. Aldatma veya korkutmadan dolayı bağlayıcılığı olmayan bir sözleşmenin onanmış sayılması, tazminat hakkını ortadan kaldırmaz”.

⁷⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 397; İnan/Yücel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 325.

⁷¹ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 202.

⁷² İnan/Yücel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 325.

⁷³ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 438.

selişe geçtiği 1980'li yıllardır.⁷⁴ Bu anlayışa göre, böyle bir müdahale ancak belli bir ağırlığa ulaşmış hileler söz konusu olduğunda gerçekleşmelidir. Buna göre ustaca bir aldatma yöntemiyle gerçekleştirilip ancak basiretli ve ihtiyatlı davranabilen bir kişiyi dahi aldatabilecek eşiği aşmış hareketler, cezalandırılacak hilelerdir. Sahneye koyma (*mizansen*) teorisi adı verilen görüş uyarınca bu nitelikteki hile, aldatılan kişinin inceleme yapma yetisini etkisiz bırakabilecek güçte olmalı ve bu uğurda, gerektiğinde, aldatmaya belli bazı dışsal hareketler eklenmelidir.⁷⁵

Mülga Kanun döneminde kabul edilen bu anlayış, günümüze gelindiğinde ekonomik ilişkilerin devamlılığının, aldatılanların iyi niyetlerinin kötüye kullanılması pahasına olmaması gerektiği yönünde bir değişim göstermiştir. Dolayısıyla cezai hile-özel hukuk hilesi ayrımının mülga Kanun döneminde mevcutken, günümüz anlayışında olmadığı veya önemini yitirdiği doktrinde kabul edilmektedir.⁷⁶

Kanaatimizce böyle bir ayırım, mülga Kanun dönemindeki kadar keskin olmamakla birlikte hâlâ devam etmekte ve etmesi gerekmektedir.⁷⁷ Doktrinde katıldığımız görüş,⁷⁸ ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi ayrımını, ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan⁷⁹ *ultima ratio* ilkesine dayanarak açıklar. Bu ilke, ceza hukukunun aşırı ve keyfî kullanımının önüne geçmeyi amaçlar ve hukuki sorunlarda her zaman en son çare olarak devreye girmesi gerektiğini kabul eder.⁸⁰

⁷⁴ Dursun, Ekonomik Suçlar ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri, s. 242.

⁷⁵ Selçuk, Dolandırıcılık (Evrimi - Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri), s. 95-96; Dönmez, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 453; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 614.

⁷⁶ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 182; Çetin Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yay., 4. baskı, Ankara 2017, s. 133; Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2014, s. 7022.

⁷⁷ Aynı yönde Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yay., 13. baskı, Ankara 2020, s. 438; Özgür Küçüktaşdemir, Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar, Seçkin Yay., Ankara 2018, s. 126.

⁷⁸ Aras Türay, "Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Köksal Bayraktar'a Armağan*, C. 9, S. 1, 2010, s. 1685.

⁷⁹ Nils Jareborg, "Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio)", *Ohio State Journal of Criminal Law*, V. 2, N. 2, 2005, s. 523.

⁸⁰ Ozan Ercan Taşkın, "Son Çare (Ultima Ratio), Olarak Ceza Hukuku", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1, 2016, s. 60.

Ceza ve güvenlik tedbirleri, temel hak ve özgürlüklere büyük bir müdahale olduğu için, ancak üstün bir kamusal yararın korunması amacıyla bunlara başvurulmalıdır.⁸¹ Bir fiil suç sayılırken ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel zarar veya tehlikenin ağırlığına bakılır. Buna göre, ceza hukukunda hile, özel hukuktan daha zor oluşmalıdır ve bu nedenle ancak özel hukuk yaptırımlarını aşacak nitelikteki hareketlerin, hile kabul edilerek ceza hukuku alanına girmesi gerekir. Netice bağlamında değerlendirildiğinde kişinin, hilesi nedeniyle verdiği zararı gidermekle mükellef olacağı ve hak sahibinin zararının özel hukuk davasıyla karşılanacağı unutulmamalıdır. Bundan ayrı olarak, kişiye bir de cezai dava açılması için, kamu düzeninin, ceza hukukunu devreye sokmayı gerektirecek düzeyde bozulmuş olması gerekir. Bu oluşmadığı takdirde özel hukuk kurallarının uygulanması yeterlidir.

Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki hile yalnızca ekonomik yönü bulunan bir kavram değildir. Bu nedenle hile ile işlenen suçta verilecek karşılık konusunda, suçun yalnızca ekonomik boyutu düşünülmemelidir. Salt bu boyut düşünülmediğinde işlenen suçun, ekonomik olması nedeniyle mutlaka ekonomik cezayla müeyyidelendirilmesi gerektiği anlayışı savunulabilmektedir. Bu düşünce de hakkaniyetli değildir.⁸² Bu nedenle ekonomik suçlarda hile konusunda hilenin niteliğine bakılmalı, özel hukuk yaptırımlarını aşacak nitelikte bir hile ve zarar olması halinde ceza hukuku kuralları uygulanmalı ancak ceza hukuku boyutunda da hileli suç, tehlikeliliğinden bağımsız olarak yalnızca ekonomik boyutu bağlamında ekonomik ceza yaptırımına tabi kılınmalıdır.

C. SOYUT/BASİT YALAN

Cezai hile ve hukuki hile ayırımına ilişkin yukarıda ele alınan tartışmalar günümüz doktrininde, soyut yalanın hile oluşturup oluşturmadığına yönelik benzer bir çizgide devam etmektedir.⁸³ Zira cezai

⁸¹ Yenidünya, Sermaye Piyasası Kanununda Düzenlenen Suç ve Kabahatlere İlişkin Genel Prensipler, s. 86.

⁸² Türkan Yalçın Sancar, "Ekonomik Suç Gerçekliği Karşısında Ekonomik Suça Ekonomik Ceza Söylemi", Çekler Hakkındaki 3167 sayılı Kanun'la İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 2002, s. 15-16.

⁸³ Ekici Şahin, Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme, s. 210.

hile-hukuki hile ayrımının ortadan kalkması, soyut yalanın ve/veya basit hileli davranışların dahi ceza hukuku alanına girmesine sebebiyet verirken; bu ayrımın devam etmesi, cezalandırıcı hilenin ve yalanın belirli bir ağırlığa ulaşarak olmasını gerektirmektedir.⁸⁴ Bu anlamda yalanın niteliği, hileli suçun oluşup oluşmadığı noktasında hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla, soyut yalan konusunda çeşitli tartışmalar yapılagelmektedir.

Doktrinde bir görüş,⁸⁵ bir kişinin, diğerini soyut yalanla aldatmasının ceza hukuku anlamında hile olmadığını; bunun, özel hukuk kurallarıyla çözülmesi gereken bir durum olduğunu kabul etmektedir. Buna göre, ceza hukukunu ilgilendiren anlamda hile kabul edilecek bir yalanın varlığından söz edilebilmesi için bu yalanın birtakım başka hareketlerle desteklenmesi, bir diğer deyişle, yukarıdaki kısımda açıklanan sahneye koyma kuramına uygun olması gerekmektedir. Bu yönde, kişinin küçük bir araştırmayla doğru olmadığını fark edeceği basit yalanların, hile kapsamına alınamayacağı; bireylerin, basit bir yalana hiç araştırma yapmaksızın inanmaması gerektiği⁸⁶ kabul edilmektedir.⁸⁷

Bir başka görüş,⁸⁸ yalanın, hile sayılıp sayılmayacağına yönelik baştan, net bilgiler verilmesinin olanaksız olduğunu; herhangi bir olaydaki yalanın hile oluşturup oluşturmadığının somut olay içerisinde değerlendirilebileceğini kabul etmektedir. Bu görüş de yukarıdakine benzer şekilde, belli bir ağırlığa ulaşmamış basit yalanların hile oluşturmayacağını; somut olay şartları doğrultusunda, aldatılanı kandıramayacak nitelikte, belli bir ağırlığa ulaşmamış yalanların, elverişsiz hareket kapsamında suç oluşturmayacağını;⁸⁹ yalanın, hile kabul edilebilmesi için, kişinin denetleme olanağını kırabilecek yoğunlukta

⁸⁴ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 183; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 438.

⁸⁵ Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 452-453; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 438, 613.

⁸⁶ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 438.

⁸⁷ Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 512; Gökhan Taneri/Gani Kamışlı, Dolandırıcılık – Sahtecilik – Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2019, s. 78, 82; Didar Özdemir, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017, s. 138.

⁸⁸ Selçuk, Dolandırıcılık (Evrimi – Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri), s. 110; Atalan, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, s. 12.

⁸⁹ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134.

olması gerektiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte bu görüş; bu yoğunluğun, sahneye koyma kuramındaki kadar belirgin olmasını aramamaktadır.

Somut olay özelliklerine göre, yalanın sergilenişinde bir güven ortamının yaratılması; aldatılanın, durumu denetleme imkânının ortadan kaldırılması gibi durumların, yalanın belli bir ağırlık ve yoğunluğa ulaşarak hile halini alması olarak değerlendirilmiştir.⁹⁰ Örneğin soyut yalanın yazıya dökülmesi, dış gerçekliği çarpıttığı ve bu şekilde sahneye koyma teorisine uyduğu için hile olarak kabul edilmelidir.⁹¹ Bu kapsamda, hilenin, basit bir yalandan ibaret olmayıp inandırıcı ve ustalıklı bir yalan olduğu ifade edilmiştir.⁹²

Yalan söyleyen kişinin hile yaptığını kabul edebilmek için ancak yalanı söyleyenin, doğru söyleme konusunda hukuki bir yükümlülüğünün bulunmasının ve hitap edilen kişinin de ondan, doğru bir bilgi beklemesinin gerektiği hallerde soyut yalanın hile oluşturduğu da kabul edilen bir görüştür. Bu anlamda yalana başvuran kişiden garantörlük⁹³ çerçevesinde bir sorumluluğun beklendiği ifade edilebilir.⁹⁴ Bir diğer görüş,⁹⁵ yalanı söyleyen kişiyi bu tip teknik sorumluluklar dışında bırakarak; kişinin, toplumda belli bir güven duygusu oluşturmuş, genel olarak yalan söylemediği kabul edilen biri olması halinde yalanının, hile sayılabileceğini kabul etmektedir.

Hilenin niteliği konusunda kabul edildiği gibi, her somut olayda sübjektif bir değerlendirme yapılması ve kişinin öznel durumuna göre, o olayda kandırılıp kandırılmadığına bakılarak hilenin oluşup oluşmadığına karar verilmesi gerektiğini kabul eden görüş⁹⁶ de bulunmaktadır.

⁹⁰ Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Emin Alşahin/Kerim Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yay., 17. baskı, Ankara, 2018 s. 568.

⁹¹ Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 513.

⁹² Selçuk, Dolandırıcılık (Evrimi - Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri), s. 114.

⁹³ Kanunda öngörüldüğü üzere ihmali davranışı yapmaması, bir diğer deyişle bir icrai davranışı yapması beklenen kişiye garantör denir. Berrin Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yay. 7. baskı, Ankara 2020, s. 323.

⁹⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 714; Artuç, Malvarlığına Karşı Suçlar, s. 618; Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 512; Özdemir, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 138.

⁹⁵ Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 554.

⁹⁶ Atalan, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, s. 12.

Yukarıdakilerden farklı olarak, soyut yalanın, hile oluşturabileceği düşüncesinde olan görüş,⁹⁷ çıplak bir yalanın ceza hukuku anlamında hile oluşturmadığını kabul etmenin mantığa uygun olmadığını savunmaktadır.

Buna göre, somut olay şartlarının da bu yalanı destekliyor olması halinde soyut yalanın, diğer hilelerden farklı olmadığı kabul edilmektedir. Burada bahsi geçen somut olay şartlarının, soyut yalanı söyleyen kişi tarafından oluşturulmuş olmasına gerek yoktur; bunlardan yararlanarak yalan söylenmiş olması yeterlidir. Dolayısıyla hilenin varlığı için soyut yalanın yanında, sahneye koyma kuramı uyarınca bunu destekleyecek hareketler olmasına gerek yoktur. Önemli olan, o somut olayda bulunan kişiye benzer kişilerin, o somut olay şartlarında söylenen yalana inanabilecek olmalarıdır. Bu belirlemeyi yapmak her olayda hâkimin takdirinde olmalıdır.⁹⁸

Benzer şekilde, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinin, şüpheye değil güvene dayalı olduğu; bu nedenle, kendisine söylenen soyut bir yalan neticesinde zarara uğrayan bir kişiye bu yalanı araştırma sorumluluğu yüklenerek kişinin, cezai korumadan mahrum bırakılmasının hukuk anlayışıyla bağdaşmadığı öne sürülmüştür.⁹⁹ Ayrıca, ortalama bir kişiye nazaran daha kolay kandırılabilen, dikkatsiz ya da umursamaz birine karşı hile yapmak daha kolay olacağı için bu kişilerin, hilenin muhatabı olarak daha fazla tercih edilecekleri; dolayısıyla bu kişilerin, ortalama bir kişi gibi ceza hukukunun korumasından yararlandırılmalarının hakkaniyete uygun olmayacağı kabul edilmektedir.¹⁰⁰

Yargıtay¹⁰¹ hileyi, nitelikli yalan olarak kabul etmekte ve soyut yalanı hile olarak değerlendirmemektedir. Ceza hukuku anlamında yalanın, ancak kamu düzenini bozacak bir boyuta ulaşmış hallerinin hile

⁹⁷ Erem, Dolandırıcılık, s. 10; Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 184; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306

⁹⁸ Tümerkan, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), s. 42.

⁹⁹ Ekici Şahin, Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme, s. 232.

¹⁰⁰ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 184; Kılıçarslan İsfen, Alman Ceza Kanunu'nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma, s. 89; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306.

¹⁰¹ CGK, Esas No. 2018/23-263, Karar No. 2021/229, T. 27.05.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2018-23-263.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>; CGK, Esas No. 2018/139, Karar No. 2021/317, T. 29.06.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2018-139.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>, (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

sıfatıyla suç oluşturabileceğini kabul etmektedir. Yargıtay'a göre,¹⁰² doğru olmayan açıklamaların hile kabul edilebilmesi için, yalana, somut olay şartlarına göre gerektiğinde, aldatılanın inceleme eğilimine ket vuracak bazı dış unsurların eklenmelidir.

Belirttiğimiz gibi, kanaatimizce cezai hile-hukuki hile ayrımı hala mevcuttur. Soyut yalan, tam da bu ayrım noktasında kendisini göstermektedir. Daha önce ifade edildiği gibi, soyut bir yalanla kandırılmış ve zarara uğramış kişinin zararının özel hukuk uyarınca karşılanması söz konusu olup, bu kişinin tamamen korumasız bırakıldığı veya soyut yalanı söyleyen kişinin haksız hareketine hiçbir karşılık bulmadığı söylenemez. Bu nedenle, soyut yalanın hile oluşturduğundan bahisle ceza hukuku müeyyideleriyle karşılanması ceza hukukunun temel ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

D. İHMALİ HİLE-İCRAİ HİLE AYRIMI

Kanunun, *yapmama* şeklindeki hareketi cezalandırması durumunda ihmalî suçtan söz edilir. İhmal, yapılması hukuken zorunlu kılındığı halde yapılmayan harekettir.¹⁰³ İhmalî suçlar, saf (gerçek) ihmalî suçlar ve nitelikli (görünüşte) ihmalî suçlar olarak ayrılmaktadır. Saf ihmalî suçlarda ihmalî hareket, tıpkı icrai hareketli suçlarda olduğu gibi kanuni tipte başlı başına suç olarak düzenlenirken; nitelikli ihmalî suçlarda kural olarak icrai hareketle işlenen bir suçun ihmalî hareketle de işlenmesi hali cezalandırılır.¹⁰⁴

TCK'da suçların, ihmalî hareketle işlendiği durumlarda cezalandırılabilirliğine ilişkin, bir genel hüküm bulunmamaktadır. Özel hükümlerde ise bazı suçların, ihmalî hareketle işlenebileceği haller ayrıca belirlenmiştir. Buna dayalı olarak doktrinde, ihmalî hareketi özel olarak düzenlenmeyen suçların, kanunilik ilkesi uyarınca cezalandırılmayacağı savunulmaktadır.¹⁰⁵

¹⁰² CGK, Esas No. 2020/23-391, Karar No. 2021/177, T. 27.04.2021, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2020-23-391.htm&kw=hile&cr=yargitay#fm>, (Erişim Tarihi: 01.01.2022).

¹⁰³ Selahattin Keyman, "Cürmî Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 40, S. 1, 1988, s. 156; Nevzat Toroslu/Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yay., 25. baskı, Ankara 2019, s. 138.

¹⁰⁴ Hakan Hakeri, *Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmalî Suçların Çeşitleri*, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2003, s. 107-109.

¹⁰⁵ Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel*

Kanaatimizce, ihmal, neticenin zorunlu şartı olduğu sürece suçla nedenseldir; bu nedenle suç oluşturabilmesi için kanunda ayrıca belirtilmesine gerek bulunmamaktadır.¹⁰⁶

Mevzubahis tartışmadan kaynaklı olarak doktrinde bir görüş¹⁰⁷ hilenin unsur olduğu suçlarda, ihmali şekilde işlenebileceği ayrıca belirtilmemişse suçun oluşmayacağı kanaatindedir.

Bir diğer görüş,¹⁰⁸ kişinin susmamak ve/veya doğruyu söylemek yükümlülüğünün bulunduğu hallerde hilenin, bir ihmal hareketiyle de gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Buna göre, ihmali hareketle hilenin gerçekleşebilmesi için kişinin, karşı tarafın içinde bulunduğu hatalı bilinç veya durumu düzeltmeye yönelik bir bilgilendirme yükümlülüğünün bulunması gerekir.¹⁰⁹ Bu durumda kişinin susması, bir beyan niteliğinde kabul edilmektedir.¹¹⁰

Aynı yönde bir başka görüş,¹¹¹ ihmal hareketiyle hilenin gerçekleştirilebileceğini savunmakla birlikte, kişide var olan hatadan salt susmak suretiyle yararlanılmasını hile olarak kabul etmemektedir.

Bahsi geçen bilgilendirme yükümlülüğünün kaynağına ilişkin olarak da çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bir görüş,¹¹² bu yükümlülüğün,

Hukuku, Seçkin Yay., 18. baskı, Ankara 2020, s. 869-870; Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 511; Kayıhan İçel, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yay., 5. baskı, İstanbul 2018, s. 281.

¹⁰⁶ Toroslu/Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, s. 155; Sulhi Dönmezer/Sahir Erman/Köksal Bayraktar/Serap Keskin Kızıroğlu/Hamide Zafer/Pınar Memiş Kartal/Hasan Sınar/Barış R. Erman/Fulya Eroğlu/Murat R. Önok, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, Der Yay., 14. baskı, İstanbul 2019, s. 229-230.

¹⁰⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 713; Tezcan/Erdem/Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s. 870.

¹⁰⁸ Hafizoğulları/Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, s. 406; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306; Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 513.

¹⁰⁹ Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 513; Kılıç, Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme, s. 336; Kılıçarslan İfşen, Alman Ceza Kanunu'nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma, s. 86; Gani Kamışlı/Gökhan Taneri, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2018, s. 1012.

¹¹⁰ Centel/Zafer/Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar C. I, s. 513; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 568.

¹¹¹ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 117; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306.

¹¹² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 568.

sözleşmeden veya kanundan kaynaklanabileceğini kabul ederken; bir diğeri,¹¹³ pozitif düzenlemeler dışında sosyal, ticari, ahlaki sorumluluklar ile somut olay özellikleri uyarınca bilgi verilmesi gereken özel durumlardan da doğabileceğini kabul etmektedir. Bir diğer görüş,¹¹⁴ buna iyi niyet kurallarını eklerken; diğeri,¹¹⁵ sözleşme dışı özel bir güven ilişkisinden de bir bilgilendirme yükümlülüğünün doğabileceğini kabul etmektedir.

Doktrindeki karşıt görüş ise,¹¹⁶ bir kişinin bildirim yükümlülüğünün bulunduğu hallerde dahi susmasının hile olarak kabul edilemeyeceği; bu durumun ancak bir özel hukuk sorunu olabileceği kanaatindedir. Bu görüş, iradesi herhangi bir sebeple sakatlanmış olan bir kişinin, bu irade sakatlığından ihmali hareketle yararlanılması durumunda, başka bir deyişle, kişide var olan yanılma halinden, buna karşı bir şey söylemeyerek yararlanılma halinde de hilenin oluşmayacağı kanaatindedir.

Belirtmek gerekir ki hile, kimi zaman örtülü bir beyanla da gerçekleştirilebilir. Bu noktada ihmali hareketten bahsedilmediğine dikkat edilmelidir. Zımnî beyan niteliğindeki davranışlarda ortada esasen bir icrai hareket bulunmakla beraber, bu hareketler ihmali harekete varmayacak boyutta örtülüdür.¹¹⁷

Bu minvalde, kişinin hareketlerinden hile açıkça anlaşılmamakla birlikte, somut olay özelliklerine göre davranışları, gerçekte bağdaşmayan bir durum ortaya koyuyorsa hilenin, örtülü gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. Ancak burada örtülü hileyi gerçekleştiren kişinin hareketinin mutlaka bir beyan niteliğini haiz olması gerekir.¹¹⁸

Örtülü şekilde hileli hareketlerde bulunan kişinin hareketinin hile niteliği, günlük hayat tecrübelerine göre belirlenir ve somut olay şart-

¹¹³ Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 553.

¹¹⁴ Erem, Dolandırıcılık, s. 9; Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s. 184; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 309.

¹¹⁵ Kamışlı/Taneri, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1023; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 309.

¹¹⁶ Tümerkan, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), s. 45; Artuç, Malvarlığına Karşı Suçlar, s. 622.

¹¹⁷ Ekici Şahin, Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme, s. 237.

¹¹⁸ Kılıç, Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme, s. 332.

larına göre ortalama bir kişinin algılayış biçimi esas alınır.¹¹⁹ Burada, somut olay şartlarına göre objektif değerlendirme yapılır ve olay içerisinde o davranışın toplum içinde nasıl anlaşılabilceği incelenir.¹²⁰

Her ne kadar, cezai hile-hukuki hile ayrımının hâlâ var olduğunu ve hile konusunda ceza hukukuna son çare olarak başvurulması gerektiğini kabul ediyor olsak da kanaatimizce, en baştan net bir çizgi çekerek ihmali hareketle hilenin gerçekleştirilemeyeceğini söylemek mümkün değildir. Hile kadar üzerinde tartışılan, geniş kapsamlı ve yaratıcılığın yüksek seviyede olduğu bir konuda, kanunilik ilkesi içinde kalmak şartıyla önceden net sınırlar belirlenmemelidir.

IV. EKONOMİ, SANAYİ VE TİCARETE İLİŞKİN SUÇLARDA HİLE UNSURU

A. GENEL OLARAK

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu “*Topluma Karşı Suçlar*” kısmında “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” başlığı altında TCK kapsamında ekonomik suçları düzenlemiştir. Türk ceza hukukunda ekonomik suçların bunlardan ibaret olmadığı, çeşitli özel kanunlarda başka ekonomik suçların düzenlendiği ve ekonomik suçun ne anlama geldiği çalışmanın önceki kısımlarında belirtilmişti.

Bu kısımda, TCK’nın bu başlığında yer alan ekonomik suçlardan ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme suçları ele alınacaktır. Zira çalışmamızın esas konusu olan hile, yalnızca bu ekonomik suçlarda madde metninde unsur olarak belirlenmiştir.

B. İHALEYE FESAT KARIŞTIRMA SUÇUNDA HİLE

TCK m. 235 ihaleye fesat karıştırma suçu,¹²¹ kamu kurum veya

¹¹⁹ Ekici Şahin, Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme, s. 237; Behiye Eker Kazancı, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2011, s. 143.

¹²⁰ Sibel Kılıçarslan İsfen, “Alman Ceza Kanunu’nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma”, *Hukuk Köprüsü Dergisi*, C. 9, S. 9, 2015, s. 84.

¹²¹ “(1) Kamu kurumu veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihalelerine fesat karıştıran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Aşağıdaki hal-

kuruluşlarının yaptığı bazı ihalelere fesat karıştırılmasını suç olarak öngörerek, kanuni tipte hangi hallerin ihaleye fesat karıştırma olarak sayılacağını tek tek belirlemiş; bu şekilde bağlı hareketli bir ekonomik suç tipi yaratmıştır.¹²² Yargıtay'ın¹²³ da kabul ettiği gibi bu hareketler tahdididir ve geniş yorumlanması, kanunilik ilkesine aykırılık teşkil eder.

Fesat karıştırma, hile yapma anlamını haizdir.¹²⁴ Madde, dört seçimlik hareket öngörerek, salt bu hareketlerin işlenmesini değil; bu hareketlerin hileli olarak gerçekleştirilmesini fesat karıştırma hali olarak belirlemiştir. Bu bağlamda hilenin, suçun bu bentte sayılan seçimlik hareketlerinin tamamı bakımından ön hareket veya ön koşul¹²⁵ olduğu

lerde ihaleye fesat karıştırılmış sayılır: a) Hileli davranışlarla; 1. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek, 2. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak, 3. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu halde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakmak, 4. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı halde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye almak. b) Tekliflerle ilgili olup da ihale mevzuatına veya şartnamelere göre gizli tutulması gereken bilgilere başkalarının ulaşmasını sağlamak. c) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle ya da hukuka aykırı diğer davranışlarla, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye, ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek. d) İhaleye katılmak isteyen veya katılan kişilerin ihale şartlarını ve özellikle fiyatı etkilemek için aralarında açık veya gizli anlaşma yapmaları. (3) İhaleye fesat karıştırma suçunun; a) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle işlenmesi hâlinde temel cezanın alt sınırı beş yıldan az olamaz. Ancak, kasten yaralama veya tehdit suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca bu suçlar dolayısıyla cezaya hükmolunur. b) İşlenmesi sonucunda ilgili kamu kurumu veya kuruluşu açısından bir zarar meydana gelmemiş ise, bu fıkranın (a) bendinde belirtilen hâller hariç olmak üzere, fail hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (4) İhaleye fesat karıştırma dolayısıyla menfaat temin eden görevli kişiler, ayrıca bu nedenle ilgili suç hükmüne göre cezalandırılırlar. (5) Yukarıdaki fıkralar hükümleri, kamu kurum veya kuruluşları aracılığı ile yapılan artırma veya eksiltmeler ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu kurum veya kuruluşlarının ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler veya kooperatifler adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara fesat karıştırılması halinde de uygulanır”.

¹²² Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 126.

¹²³ 5. CD, Esas No. 2015/6048, Karar No. 2020/10073, T. 12.03.2020, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G68hEOG>, (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

¹²⁴ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 609.

¹²⁵ Nurdoğan Ünal, İhale Suçları- İhaleye Fesat Karıştırma ve Ediminin Fesat Karıştırma, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017, s. 116.

ileri sürülmüştür.¹²⁶ Suçun ön koşulu bugün, ceza hukukunda terk edilen bir kavram olup¹²⁷ kanaatimizce bu suçta hile, unsur olarak yer alır.

Genel olarak hukukta hileyi bir müeyyideye tabi tutmanın amacı, irade özgürlüğünü korumakken; ihaleye fesat karıştırma suçunda hilenin, suçun bazı seçimlik hareketleri noktasında bir unsur olarak belirlenme sebebi, ekonomik menfaatleri koruma altına almaktır.¹²⁸

Belirtmek gerekir ki çok geniş bir kapsama sahip olan hile kavramının tüm halleri, ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturmayacaktır. Madde metni, bu suç tipinde hangi hareketlerin hileli şekilde işlenebileceğini saymıştır. Buna göre, TCK m. 235/2(a)'da yer alan hareketlerin hileyle gerçekleştirilmesi gerekir.¹²⁹ Bu açıdan denebilir ki sayılan hareketlerin, çalışmada çerçevesi belirlenen kapsamda bir hileyle gerçekleştirilmesi, ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturacaktır.¹³⁰

Yargıtay bir kararında,¹³¹ ihaleyi kazanan kişinin, komisyon başkanının oğlu olması nedeniyle ihaleden yasaklı olmasının ve komisyon üyelerinin bunu baştan biliyor olmalarının, tek başına hile sayılmayacağını kabul etmiştir.

Doktrinde bir görüş,¹³² cebir ve tehdidin de hile sayıldığını, bu nedenle seçimlik hareketlerin, cebir veya tehditle gerçekleştirilmesi halinde TCK m. 235/2(c) kapsamında düzenlenen, ihaleye ve ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek hareketi dışındaki hareketler bakımından bu bent kapsamında suçu oluşturacağını kabul etmekte-

¹²⁶ Özen, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, s. 648.

¹²⁷ Toroslu/Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, s.129; Hafızoğulları/Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 165.

¹²⁸ Arslan, *İhaleye Fesat Karıştırma Suçu*, s. 133.

¹²⁹ Doğan Soyaslan, "İhaleye Fesat Karıştırma Suçunda Yapılan Değişiklikler", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, C. 19, S. 2, s. 404.

¹³⁰ Aynı yönde Veli Özer Özbek, *Ekonomi Ceza Hukuku - İkinci Kitap: Özel Hükümler*, Seçkin Yay., Ankara 2021, s. 765; Köksal Bayraktar/Zeynel T. Kangal/ Ali Hakan Evik/Pınar Memiş Kartal/Fulya Eroğlu/Vesile Sonay Evik/ Ali Kemal Yıldız/Eylem Aksoy Retornaz/Gülşah Bostancı Bozbayındır/Asuman Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, On İki Levha Yay.*, 1. baskı, İstanbul 2021, s. 38.

¹³¹ CGK, Esas No. 2017/843, Karar No. 2020/13, T. 18.02.2020, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G8t7hho>, (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

¹³² İsmail Malkoç, *Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Cilt*, Malkoç Kit., Ankara 2006, s. 1550.

dir. Kanaatimizce cebir veya tehdit, hileden, ceza hukuku bağlamında, yöneltilen kişinin uğradığı hareketin bilincinde olup olmama noktasında ayrılır ve bu nedenle birbirinden farklı kavramlardır. Bu nedenle cebir veya tehdidin hile oluşturabileceği görüşüne katılmamaktayız.

Bu suç konusunda m. 235/2(a)'da yer alan hareketleri gerçekleştirecek hilenin, hileye ilişkin genel açıklamalarda olduğu gibi somut olay özelliklerine göre belli bir yoğunluğa ulaşmış olması, bir diğer deyişle suç açısından elverişli nitelikte olması gerekir.¹³³ Buna göre m. 235/2(a-1) uyarınca örneğin, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip kişilerin, ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere sahte belge düzenlemek suretiyle ya da sunmuş oldukları belgeleri yok etmek suretiyle katılımlarını engellemek, ihaleye fesat karıştırma suçu bakımından hiledir.¹³⁴ Böyle bir durumda TCK m. 212¹³⁵ uyarınca gerçek içtima kuralları doğrultusunda, ayrıca belgede sahtecilik hükümleri de uygulanabilir.¹³⁶ Bu noktada katılımın engellenmesi, yalnızca ihaleye başvuru olarak anlaşılmalıdır. İhale sürecinde herhangi bir aşamaya geçişin hileyle engellenmesi bu bent kapsamındadır.¹³⁷

Benzer şekilde m. 235/2(a-2) uyarınca bentte sayılan nitelikleri haiz olmayan kişilerin birtakım sahte belgelerle¹³⁸ veya yasaklı oldukları bilindiği halde¹³⁹ ihaleye¹⁴⁰ katılımlarını sağlamak hile kapsamında sayılacak ve ihaleye fesat karıştırma suçunun hileli hareketlerle işlenmesi sonucunu doğuracaktır.¹⁴¹

¹³³ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134.

¹³⁴ Hatice Sarıtaş, "İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları", *Sayıştay Dergisi*, S. 73, 2009, s. 57.

¹³⁵ "(1) Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolünür".

¹³⁶ Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, s. 7032.

¹³⁷ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 616.

¹³⁸ Böyle bir durumda ayrıca, resmi veya özel belgede sahtecilik suçunun uygulanması gündeme gelecektir. Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 147; İzzet Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2013, s. 44.

¹³⁹ Cüneyd Altıparmak, Türk Ceza Kanunu'nda İhaleye İlişkin Suçlar, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2014, s. 78.

¹⁴⁰ Bu bent ile, (a) bendinden farklı olarak, hileyle ihale sürecindeki işlemlere katılımın sağlanmasının suç olarak düzenlenmediğine dikkat edilmelidir. Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 635.

¹⁴¹ Sarıtaş, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, s. 57.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu suçun oluşabilmesi için, hileli bir hareketin mutlaka mevcut olması gerekliliğidir. Bu minvalde, örneğin idarenin, hakkı bulunmayan bir kişinin para karşılığı ihaleye katılmasını sağlaması,¹⁴² tek başına hileli bir hareket teşkil etmediği için ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturmayacak; ancak rüşvet suçu gündeme gelebilecektir.¹⁴³

İhaleye konu işin değerlendirilmesi konusunda bir takdir hakkı mevcuttur. Bu takdir hakkının keyfi olmaması, hukuki gerekçeye dayandırılması gerekir. Dolayısıyla m. 235/2(a-3, 4) uyarınca takdir hakkının hileli şekilde kötüye kullanılması bu iki seçimlik hareket bakımından ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturacaktır.¹⁴⁴ Buna göre sunulan mallar,¹⁴⁵ şartnamede aranan koşulları taşımasına rağmen, hileli şekilde, taşımadığından bahisle ihaleye kabul edilmediğinde suç oluşur.¹⁴⁶

İhaleyi alması istenmeyen bir kişinin ihaleyi almaması adına ihalenin iptali de takdir hakkının kötüye kullanılması anlamına geleceğinden hile kapsamındadır ve bu suçu oluşturur.¹⁴⁷ Benzer şekilde, bir hukuki gerekçe olmamasına rağmen, hukuki gerekçe gösterilerek katılımın engellenmesi veya sağlanması da hile sayılır.¹⁴⁸ Bu konuda Yargıtay,¹⁴⁹ ihalenin bir ortaklığa verilebilmesi için, bir diğer ortaklığın, mevzuata aykırı gerekçelerle elenmesine neden olunmasını TCK m. 235/2(a-1) kapsamında ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir.

¹⁴² Bu hareket, hukuka aykırı bir harekettir. Bu nedenle hileli bir hareketin aranmadığı, hukuka aykırı herhangi bir hareketle ihaleye fesat karıştırma suçunun işlenebileceği TCK m. 235/2(b) bendi akla gelse de bu bent yalnızca hukuka aykırı hareketlerle ihaleye katılımın engellenmesini içerdiğinden verdiğimiz örneğe uygulanamayacaktır.

¹⁴³ Ersan Şen/Ertekin Aksüt, Uygulamada İhaleye Fesat Karıştırma Suçları (6459 ve 6526 sayılı Kanunlarda Yapılan Değişiklikler Işığında), Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2014, s. 86.

¹⁴⁴ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 616; Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 650.

¹⁴⁵ TCK md. 235/2(a-3,4)'te yalnızca maldan bahsedildiğine dikkat edilmelidir.

¹⁴⁶ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku - İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 769.

¹⁴⁷ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 617.

¹⁴⁸ Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 647.

¹⁴⁹ 5. CD, Esas No. 2018/2370, Karar No. 2018/4336, T. 07.06.2018, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G71bQw4>, (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

Bununla birlikte salt, Kamu İhale Kanunu veya Devlet İhale Kanunu'nda, ihale süreçlerine ilişkin olarak belirlenen kurallara aykırı hareketler tek başına hile teşkil etmeyeceği için ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturmaz.¹⁵⁰ Zira hilenin kastla gerçekleştirilmesi gerekir;¹⁵¹ ceza hukukunda hile, kasıtlı kötü iradedir.¹⁵² Böyle bir durumda görevi kötüye kullanma suçunun oluşup oluşmadığı tartışılabilir.¹⁵³

Doktrinde bir görüş,¹⁵⁴ ihaleye fesat karıştırma suçunun hileli şekilde işlenebilmesi için, herhangi birinin kandırılmış olması gerekmediğini,¹⁵⁵ bu bağlamda gerçeğe aykırı icra edilen her hareketle bu suçun işlenebileceğini, bu nedenle hareketin aynı zamanda dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığının da incelenmesi gerektiğini kabul etmektedir. Dolandırıcılık ve ihaleye fesat karıştırma suçlarının hile unsuru benzerdir. Bununla birlikte somut olay özelliklerine göre bunun dışında hangi suçun unsurları oluştuysa o suça ilişkin madde nin uygulanması gerekmektedir.

İhaleye gireceği bilinen kişileri, ihalenin koşulları, süresi gibi konularda hileli şekilde kandırmak da bu suçu oluşturur.¹⁵⁶ Ancak bu konularda yapılan hilenin, çalışmamızda bahsi geçen çerçevedeki yalanlarla gerçekleştirilmiş olması gerekir.

Doktrinde, TCK m. 235/1'de hileli olarak yapılacağı öngörülmüş tüm hareketlerin icrai nitelikte olması nedeniyle suçun icrai hareketli suç olduğunu kabul eden görüş mevcuttur.¹⁵⁷ Bunun yanında, bağlı hareketli suçların, garantörlük yükümlülüğünün mevcut olmadığı durumlarda ihmali hareketle işlenemeyeceği de doktrinde kabul edilmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 864; Ünal, İhale Suçları- İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin Fesat Karıştırma, s. 120.

¹⁵¹ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku - İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 766.

¹⁵² Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 613.

¹⁵³ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 34.

¹⁵⁴ Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 43, dn. 33; Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, s. 7022.

¹⁵⁵ Suçun oluşması için karşı tarafın kandırılmış olmasını aramayan aksi görüş için bkz. Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 136.

¹⁵⁶ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 617.

¹⁵⁷ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 36.

¹⁵⁸ Hakeri, Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmali Suçların Çeşitleri, s. 195.

Çalışmanın önceki kısımlarında, kanunda özel olarak belirlenmediği sürece, suçların ihmali hareketle işlenebileceğinin kabulünü, kanunilik ilkesine aykırı bulan görüşten bahsedilmişti. Buna dayalı olarak bu görüş, ihaleye fesat karıştırma suçunun ihmali hareketi kanunda belirlenmediği için suçun ihmali hareketle işlenemeyeceğini kabul etmektedir.¹⁵⁹

Daha önce nedenlerini ifade ettiğimiz gibi, bir suçun ihmali hareketle işlenmesinin cezalandırılabilmesi için mutlaka suç tipinde buna ilişkin özel bir düzenleme bulunmasına gerek olmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenle, ihaleye fesat karıştırma suçunun ihmali hareketle işlenmesi mümkündür.¹⁶⁰ Bu doğrultuda hileli bir biçimde, başvuru hakkı sahibi kişinin belgelerini almamak ya da koşullara sahip olmayan bir kişinin başvurusunu reddetmemek bu suçun ihmali şekilde işlenmesine örnek oluşturur.¹⁶¹

C. EDİMİN İFASINA FESAT KARIŞTIRMA SUÇUNDA HİLE

TCK m. 236 edimin ifasına fesat karıştırma suçu,¹⁶² ihaleye ilişkin sözleşmenin imzalanarak ihalenin kesinleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca yapılması gereken edimin¹⁶³ ifasına fesat karıştırılan halleri

¹⁵⁹ Eker Kazancı, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, s. 145.

¹⁶⁰ Aynı yönde Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134-135.

¹⁶¹ Özen, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, s. 648-649.

¹⁶² “(1) Kamu kurum veya kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bunların iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler ya da kooperatiflere karşı taahhüt altına girilen edimin ifasına fesat karıştıran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Aşağıdaki fiillerin hileli olarak yapılması halinde, edimin ifasına fesat karıştırılmış sayılır: a) İhale kararında veya sözleşmede evsafı belirtilen maldan başka bir malın teslim veya kabul edilmesi. b) İhale kararında veya sözleşmede belirtilen miktardan eksik malın teslim veya kabul edilmesi. c) Edimin ihale kararında veya sözleşmede belirtilen sürede ifa edilmemesine rağmen, süresinde ifa edilmiş gibi kabul edilmesi. d) Yapım ihalelerinde eserin veya kullanılan malzemenin şartname veya sözleşmesinde belirlenen şartlara, miktar veya niteliklere uygun olmamasına rağmen kabul edilmesi. e) Hizmet niteliğindeki edimin, ihale kararında veya sözleşmede belirtilen şartlara göre verilmemesine veya eksik verilmesine rağmen verilmiş gibi kabul edilmesi. (3) Edimin ifasına fesat karıştırma dolayısıyla menfaat temin eden görevli kişiler, ayrıca bu nedenle ilgili suç hükmüne göre cezalandırılırlar”.

¹⁶³ Edim, borç ilişkisine dayalı olarak, borçlunun yerine getirmeye zorunlu olup; alacaklının da talep etme yetkisi bulunan davranıştır. Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 96.

cezalandırır.¹⁶⁴ Fesat konusunda, ihaleye fesat karıştırma suçu hakkında söylenenler burada da geçerlidir.

Edimin ifasına fesat karıştırma suçunun, özel hukuk kurallarıyla çözülemeyecek oranda kamuyu ilgilendiren bir boyutunun olmaması nedeniyle suç olarak düzenlenmesini eleştiren bir görüş bulunmaktadır.¹⁶⁵ Bu suçta salt, edimin ifa edilmemesi veya gerektiği gibi ifa edilmemesi değil, hileli şekilde ifa edilmesi cezalandırılmaktadır. Çalışmamızda bahsettiğimiz gibi cezai hile, özel hukukta çözülemeyecek durumlarda kabul edilmiştir. Suç, diğer ekonomik suçlarla birlikte, yolsuzlukla mücadele konusunda önemli bir yere sahiptir.¹⁶⁶

Bu suç için kanuni tipte belli seçimlik hareketler sayılarak bunların hileli şekilde yapılması suç olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla, hilenin bu suç açısından da ön koşul¹⁶⁷ yahut araç fiil¹⁶⁸ olduğu söylenmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi hile, bu suç için unsur niteliğindedir.

TCK m. 236/2 (a) uyarınca, ihalede belirlenenden başka bir malın hileli şekilde teslim veya kabulü, edimin ifasına fesat karıştırma olarak belirlenmiştir. Suçun oluşması için, teslim veya kabul edilen malın, ihalede belirlenenden nitelik bakımından daha değersiz olması gerekir.¹⁶⁹ Buna göre, kararlaştırılan maldan nitelik olarak daha iyi bir malın teslim veya kabul edilmiş olması, kanaatimizce hile olmaması¹⁷⁰ veya doktrinde bir görüş¹⁷¹ uyarınca zarar doğurmaması nedeniyle bu suçu oluşturmayacaktır. Yargıtay,¹⁷² daha kaliteli bir malın teslim veya kabulü halinde hilenin olamayacağını kabul etmektedir.

¹⁶⁴ Çetin Arslan/ Ali Rıza Töngür, "Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 14, 2013, s. 230.

¹⁶⁵ Şen/Aksüt, Uygulamada İhaleye Fesat Karıştırma Suçları (6459 ve 6526 sayılı Kanunlarda Yapılan Değişiklikler Işığında), s. 283.

¹⁶⁶ Didar Özdemir, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017, s. 19.

¹⁶⁷ Ünal, İhale Suçları- İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin Fesat Karıştırma, s. 162.

¹⁶⁸ Özdemir, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 137.

¹⁶⁹ Malkoç, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Cilt, s. 1555; Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 355.

¹⁷⁰ Aynı yönde Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 882.

¹⁷¹ Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 238; Yaşar/Gökcan/Artaç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, s. 7141.

¹⁷² CGK, Esas No. 2017/657, Karar No. 2020/289, T. 16.06.2020, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G9QvcPY>, (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

Benzer şekilde, malın, TCK m. 236/2 (b) uyarınca hileli şekilde eksik kabul veya teslimi de edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturur. Bununla birlikte kısmi ifanın mümkün olduğu hallerde kısmi ifa, hile olarak kabul edilmez.¹⁷³

TCK m. 236/2 (c), edimin belirlenen sürede yapılmamasına rağmen yapılmış gibi gösterilmesini; TCK m. 236/2 (d, e) bentlerinde ise bu nitelikte hileli hareketlerin yapım ve hizmete ilişkin edimlerinde kararlaştırılan şartlara uygun olmamasına rağmen hileli şekilde uygunmuş gibi kabul edilmesi edimin ifasına fesat karıştırma suçu olarak belirlenmiştir.

Örneğin, edim süresinde yapılmamış olmasına rağmen, gecikme noktasındaki cezai şarttan kurtulabilmek amacıyla hileli şekilde süresinde yapılmış gibi gösterilmesi TCK m. 236/2 (c) bendi kapsamında suçu oluşturur.¹⁷⁴

Burada, ihaleye fesat karıştırma suçunda olduğu gibi bahsi geçen fiillerin mutlaka çalışmada açıklanan kapsamda bir hileyle gerçekleştirilmiş olması gerektiği tekraren vurgulanmalıdır. Dolayısıyla bu hareketler gerçekleştirilmeksizin salt hileyle, edimin ifasına fesat karıştırma suçu oluşmayacağı gibi maddede sayılan hareketler, hile olmaksızın gerçekleştirildiğinde de bu suç oluşmayacaktır. Buna göre, mevzuata aykırı iş ve işlemler tek başına edimin ifasına fesat karıştırma suçu bakımından hile olarak kabul edilemez.¹⁷⁵ Bu noktada görevin kötüye kullanılması suçunun oluşup oluşmayacağı tartışılabilir.¹⁷⁶

Yargıtay bu konuda verdiği bir kararda,¹⁷⁷ olması gereken standardın altında olduğu belirlenen malın bu özelliği konusunda hileli hareketlerin varlığının net şekilde ortaya konamamış olmasının, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturmayacağını kabul edilmiştir.

¹⁷³ Altıparmak, Türk Ceza Kanunu'nda İhaleye İlişkin Suçlar, s. 152.

¹⁷⁴ Malkoç, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Cilt, s. 1556.

¹⁷⁵ Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 240.

¹⁷⁶ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Erdoğan/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 34; Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 246.

¹⁷⁷ CGK, Esas No. 2017/657, Karar No. 2020/289, T. 16.06.2020, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G9QvcPY>, (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

Hile gerçekleştirilmeksizin, ayıplı veya eksik ifa, edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturmayacağı gibi¹⁷⁸ edimin, hileli hareketler olmadan, hiç ifa edilmemesi¹⁷⁹ halinde de edimin ifasına fesat karıştırma suçu oluşmayacaktır.¹⁸⁰ Bununla birlikte gerçekleştirilen hareketler sonucunda, edimin ifasına fesat karıştırma suçundan ayrı olarak özel hukuk hükümlerine bağlı sorumluluğun da gündeme gelebileceği unutulmamalıdır.¹⁸¹

Belirtmek gerekir ki hilenin mevcudiyeti için, karşı tarafın aldatılmış olmasını aramayan görüş,¹⁸² ihaleye fesat karıştırma suçunda olduğu gibi burada da gerçeğin ortaya çıkmaması için yapılan tüm hareketleri hile olarak değerlendirmektedir.¹⁸³ Çalışmamızda hilenin ceza hukukunda nasıl anlaşılması gerektiği belirlenmiştir; bu çerçevede olmayan hileler TCK'da ekonomik suçları oluşturmaz. Bu nedenle görüşe katılmıyoruz.¹⁸⁴

Edimin ifasına fesat karıştırma suçunun hileli şekli, bir sahte belge düzenlenmek suretiyle işlenirse ihaleye fesat karıştırma suçunda olduğu gibi TCK m. 212¹⁸⁵ uyarınca gerçek içtima kuralları uygulanacaktır.¹⁸⁶

¹⁷⁸ Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 124.

¹⁷⁹ Böyle bir durumda bir diğer ekonomik suç tipi olan kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu gündeme gelebilir. Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 241.

¹⁸⁰ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 83; Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 241.

¹⁸¹ Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 121; Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 231.

¹⁸² Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 117.

¹⁸³ Aynı yönde Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 82.

¹⁸⁴ Aynı yönde Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, s. 7135; Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 353.

¹⁸⁵ "(1) Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükümlenir".

¹⁸⁶ Özgenç, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 125; Meran, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 356.

Doktrinde bir görüş,¹⁸⁷ bu suçun, sahteciliğin özel bir türü olarak, sahte belgeyle işlenmesinin çok yaygın olduğunu ve bu nedenle ayrıca sahtecilikten ceza verilemeyeceğini kabul etmektedir. TCK m. 212'nin açık hükmü karşısında bu görüşe katılmamaktayız.

Edimin ifasına fesat karıştırma suçu işlenirken, ihaleye fesat karıştırma suçunda olduğu gibi rüşvet veya başka bir suçun işlenmesi halinde gerçek içtima uygulanır.¹⁸⁸

Çalışmada belirlenen çerçevede örtülü icrai hareketlerle hile gerçekleştirilmesi yoluyla, edimin ifasına fesat karıştırma suçunun oluşması mümkündür.¹⁸⁹

İhaleye fesat karıştırma suçunun, ihmali hareketle işlenebileceği, kanunda belirlenmemiştir. Bu nedenle doktrinde bir görüş,¹⁹⁰ ihaleye fesat karıştırma suçunda olduğu gibi burada da her ne kadar hile, ihmali hareketle de işlenmeye müsait bir olgu olsa da kanunilik ilkesi gereği ihmali bir hile ile bu suçun oluşmayacağı kanaatindedir.

Bir diğer görüş¹⁹¹ ise hilenin ve suçun ihmali hareketle gerçekleşebileceğini kabul etmesine rağmen kanuni tipte belirlenen seçimlik hareketlerin yalnız icrai hareketle işlenebileceğinden bahisle suçun ihmali hareketle işlenemeyeceğini kabul etmektedir.

İhmali hareketli suçlar ve ihaleye fesat karıştırma suçunun hile unsurunun ihmali hareketle işlenmesi konusundaki ifadelerimizi tekrardan kaçınarak, edimin ifasına fesat karıştırma suçunun ihmali hileli hareketle işlenebileceğini belirtmekle yetiniyoruz.¹⁹² Yargıtay,¹⁹³ edimin ifasına fesat karıştırma suçunun, ihmali hareketle işlenebileceğini kabul etmektedir.

¹⁸⁷ Arslan/Töngür, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 245.

¹⁸⁸ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 652.

¹⁸⁹ Eker Kazancı, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, s. 228.

¹⁹⁰ Eker Kazancı, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, s. 229.

¹⁹¹ Özdemir, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 137.

¹⁹² Aynı yönde Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy/Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin Inceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 82.

¹⁹³ CGK, Esas No. 2017/657, Karar No. 2020/289, T. 16.06.2020, <https://www.hukukturk.com/Goster?v=GE95G9QvcPY>, (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

D. FİYATLARI ETKİLEME SUÇUNDA HİLE¹⁹⁴

TCK m. 237 fiyatları etkileme suçu,¹⁹⁵ serbest piyasa ekonomisinde kendiliğinden oluşması gereken fiyat ve ücretlerin, bu sürecine hileli yollarla müdahalede bulunmayı suç olarak düzenlemektedir.¹⁹⁶ Şu hâlde hukuki konusu, işçi ücretleri, besin ve malların fiyatlarının piyasasının kendi dinamikleriyle oluşan istikrarını korumak olan bir ekonomik suçtur.¹⁹⁷

Suçun maddi unsuru, yalan haber veya havadis yaymak ya da sair hileli hareketlerde bulunmak olarak belirlenmiştir. Havadis, haber¹⁹⁸ ve ilgi uyandıracak haber¹⁹⁹ olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle suçun oluşması açısından her iki terim aynı anlamı yansıtmaktadır.²⁰⁰

Dolayısıyla suçun, çalışmada ele alındığı şekliyle bir hile türü olan yalan haberlerle veya başlı başına hile oluşturacak hareketlerle işlenmesi gerekir. Doktrinde bu doğrultuda bir görüş²⁰¹ yalan haber veya havadis yaymayı, hilenin türleri olarak kabul etmiştir. Ceza hukuku anlamında kabul edilen hile, bazı yalanları da kapsar ve bu tür yalanların, aleniyet kazanarak haber şeklini alması genel hile başlığı altında mümkündür. Dolayısıyla görüşe katılmaktayız. Hileyle işlenebileceği belirlenmiş diğer suçlarda olduğu gibi, fiyatları etkileme suçunun

¹⁹⁴ Bu suçla ilgili yargı kararına ulaşamadığından yalnızca doktrin görüşlerine yer verilmekle yetinilmiştir.

¹⁹⁵ "(1) İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir. (2) Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde ceza üçte biri oranında artırılır. (3) Fail, ruhsatlı simsar veya borsa tellalı ise ceza ayrıca sekizde bir oranında artırılır".

¹⁹⁶ Mustafa Artuç, Pratik Türk Ceza Kanunu, Adalet Yay., 5. baskı, Ankara 2019, s. 1277.

¹⁹⁷ Necati Meran, Tefecilik, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2013, s. 189; Çetin Arslan/Didar Özdemir, "Fiyatları Etkileme Suçu" içinde International Conference on Eurasian Economies 2015, Eurasian Economists Association, Kazan-Russia 2015, s. 571.

¹⁹⁸ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s. 264.

¹⁹⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 20.01.2022).

²⁰⁰ Arslan/Özdemir, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 572; Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 100.

²⁰¹ Berrin Akbulut, "Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2015, C. 6, S. 20, s. 42; Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 102.

kanuni metninde de salt hileden bahsedilmesi bu suç tipi açısından yeterli olacaktır.

Bu şekilde, her türlü hileli içeriğin bu suçu oluşturabileceği kabul edilmiştir.²⁰² Bu bağlamda suç, işçi ücretlerinin, besin veya malların değerinin artıp eksilmesi özel kastını taşıyan²⁰³ ve buna neden olabilecek her türlü hileli hareketle veya piyasaya gerçek olmayan bilgi sunulmakla²⁰⁴ işlenebilecektir.²⁰⁵

Fiyatları etkileme suçunun unsuru olan “*yalan*”ın, soyut yalan hilesi bakımından konumu değerlendirilmelidir. Çalışmanın önceki kısımlarında ele alındığı gibi soyut yalan kanaatimizce hile oluşturmaz. Fiyatları etkileme suçunda ise kanun koyucu, hile dışında ayrıca yalan ifadesine de yer vermek suretiyle soyut yalan niteliğini taşıyan haberlerin suçu oluşturacağını kabul etmiştir.²⁰⁶

Doktrinde bir görüşe göre,²⁰⁷ düzenlemede “*sair hileli yollar*” demek suretiyle, suçun özel kastı dâhilinde olan tüm yalanların hile kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Buna göre aldatıcı olmak kaydıyla tüm yalanlar, bir kısım doğru bilgiler içerseler dahi bu suçu oluşturur. Ancak bu suçun oluşması için, bu yalanın yöneldiği kişi sayısı sınırlı ve/veya belirli olmamalı; bir diğer deyişle aleniyet kazanmalıdır. Zira kanuni düzenlemede yaymak fiili kullanılmıştır.²⁰⁸

Bu doğrultuda, herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilen hileli yollar, cezai hile kapsamına girmeyip fiyatları etkileme suçunu oluşturmaya elverişli değildir.²⁰⁹ Böyle bir durumda fiyatları etkileme suç bakımından işlenemez suç söz konusu olacaktır.²¹⁰

²⁰² Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 43.

²⁰³ Meran, Tefecilik, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, s. 201.

²⁰⁴ İlker Tepe, “Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2010, C. 5, S. 14, s. 96.

²⁰⁵ Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 42.

²⁰⁶ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku - İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 878.

²⁰⁷ Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 43.

²⁰⁸ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt VIII*, s. 100.

²⁰⁹ Meran, Tefecilik, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, s. 199; Yaşar/Gökcan/Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt*, s. 7186.

²¹⁰ Mustafa Arslantürk, Hakaret, Tehdit, Terk, Şantaj, Huzur Bozma, Hakların Engellenmesi, Çevre, İmar, İhale, Tefecilik Suçları, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2021, s. 373.

Benzer şekilde, *abartılı haberler* doğrudan yalan haber değildir. Abartılı haberler, kısmen doğru olmakla birlikte doğru yönü abartılmış haberlerdir. Bu tür haberler, aldatıcı yanı bulunmadığı sürece yalan haber sıfatıyla, fiyatları etkileme suçunu oluşturmaz.²¹¹

Doktrinde bir görüşe göre; toplu iş sözleşmeleri ve asgari ücret konularında net belirleme yöntemleri bulunması nedeniyle, bu alanlarda ücretlerin belirlenmesinin yalan haber veya hile yoluyla etkilenmesi oldukça zor²¹² veya imkânsızdır.²¹³ Bu nedenle bu iki konuda bu suçun işlenmesi mümkün görünmemektedir.

Ne var ki bu konularda kullanılacak yalan haber veya hilenin nitelik veya kapsamını önceden belirlemek mümkün değildir. Bu nedenle, teorik olarak uygulanmaya uygun olan bu suçun, fiilen de toplu iş sözleşmeleri ve asgari ücret belirlenmesinde uygulanabilir olduğu kanaatindeyiz.²¹⁴

Hilenin unsur veya ağırlaştırıcı neden olarak belirlendiği tüm suçlarda olduğu gibi burada da hile tanımlaması bulunmamaktadır. Fiyatları etkileme suçu bakımından bunun ifade ediliş biçiminin belirsizliği nedeniyle kanunilik ilkesine aykırılık oluşturduğu kabul edilmektedir.²¹⁵ Dolayısıyla hile konusunda çalışmada aranan unsurlar bu suç açısından da geçerlidir. Buna göre, fiyatları etkileme suç özetinde, hilenin belirli bir ağırlığa ulaşmış sayılabilmesi için hilenin veya yalan haberin, fiyatları etkileyebilme kapasitesine sahip olması gerekir.²¹⁶

Suçun, ihmali hileli hareketlerle işlenebilmesi zor olmakla birlikte teorik olarak mümkündür. Bu kapsamda, önemli bir siyasi kişinin, işçi ücretlerinin, besin veya malların değerinin eksilmesine neden olacak şekilde kritik bir soruyu basın toplantısında suça ait özel kasıtlı ce-

²¹¹ Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin Inceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 101.

²¹² Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 37-38; Bayraktar/Kangal/Evik/Memiş Kartal/Eroğlu/Evik/Yıldız/Aksoy Retornaz/Bostancı Bozbayındır/Aytekin Inceoğlu, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, s. 97.

²¹³ Arslan/Özdemir, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 572.

²¹⁴ Aynı yönde Tepe, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 96; Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, s. 7185.

²¹⁵ Arslan/Özdemir, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 572.

²¹⁶ Tepe, Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), s. 97.

vaplandırmaması bu suçu oluşturur.²¹⁷ Benzer şekilde, bazı malların, gümrükte bu kasutla bekletilmesi suçun ihmali hareketine örnektir.²¹⁸

SONUÇ

Türk ceza hukuku doktrinde hemen hemen her konuda ortaya atılan pek çok farklı görüş ve tartışma mevcuttur. Bu çalışma, tartışmalardan yalnızca küçük bir kısmını yansıtmakla birlikte, görüş farklılıklarının boyutu hakkında özet bilgi verir niteliktedir. Zira ekonomik suç, hile, cezai hile, ihmali hareketli suç, ihmali hile kavramları Türk ceza hukuku doktrini ikiden çok daha fazlaya bölmüş durumdadır. Bu çalışmanın temel noktaları, bu tartışmalar üzerinden temellendirilmiş olup her konuda, katıldığımız düşünce ve konuyla ilgili Yargıtay kararı aktarılmaya çalışılmıştır.

Tanımlanamayacak kadar geniş bir kapsama sahip hile, kanaatimizce ceza hukukunun alanına girebilme noktasında belli bir ağırlığa ulaşmış olmak zorundadır. Bu bağlamda hilenin en kolay yollarından biri olan yalanın, her durumda hile oluşturacağını kabul etmek mümkün değildir. Ceza hukuku, toplumsal hayatta antisosyal olan her duruma müdahale etme yetkisini haiz değildir. Bunun yanında, hukuk yalnızca ceza hukuku kurallarından ibaret değildir ve haksızlıkların karşılanabilmesi için, özel hukukta da yaptırımlar mevcuttur. Bu nedenle, konumuz itibariyle gerek ekonomik suçlarda gerekse hileyle işlenen diğer suçlarda suçun oluşumu için hilenin, somut olay özelliklerine göre, aldatıcılık bakımından belli bir niteliğe sahip olması gerekir. Yargıtay da bu görüştedir.

Hile, faillerin, oldukça yaratıcı olabileceği, çeşitleri türetilmeye fazlasıyla müsait bir konudur. Bu nedenle, bahsi geçen ağırlığa ulaşabilmesi şartıyla, ihmali hareketle işlenebilmesine kanuni veya teorik bir engel bulunmamaktadır.

Kanun koyucunun, ekonomik suç olarak belirlediği ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme suçları, hilenin unsur olarak belirlendiği suçlardır. Bu nedenle konumuz açısından azami öneme sahiptir. Birer ekonomik suç olarak bu suçların

²¹⁷ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku - İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 878.

²¹⁸ Malkoç, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Cilt, s. 1557.

korudukları hukuki menfaat, devletin ekonomik yapısıdır. Böyle bir hukuki menfaatin başka yollarla da ihlali mümkün olmakla birlikte konumuzu ilgilendiren noktası, hileyle ihlal edilmeleri halidir.

Bu suçların, hileyle işlenebilecek halleri, bağlı hareketli olarak düzenlemede tek tek belirlenmiştir. Dolayısıyla bu hareketlerin gerçekleşmiş olması yetmemekte, bu hareketlerin, hileli şekilde yapılmış olması aranmaktadır. Bu itibarla bu suçlarda yer alan hile, çalışmada ele alınan hile kapsamı doğrultusunda belirlenmeli ve belli bir ağırlığa ulaşmış olmalıdır. Fiyatları etkileme suçu bakımından henüz bir yargı kararı mevcut olmamakla birlikte, ihaleye fesat karıştırma ve edimin ifasına fesat karıştırma suçları bakımından Yargıtay'ın düşüncesi de bu yöndedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Akbulut Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yay. 7. baskı, Ankara 2020.
- Alacakaptan Uğur, İşlenemez Suç, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1968.
- Altıparmak Cüneyd, Türk Ceza Kanunu'nda İhaleye İlişkin Suçlar, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2014.
- Altunöz Utku/Altunöz Hasip, Hile Ekonomisi, Piyasalarda Yatırımcı Psikolojisi ve Finansal Skandallar, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2020.
- Arslan Çetin, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yay., 4. baskı, Ankara 2017.
- Arslantürk Mustafa, Hakaret, Tehdit, Terk, Şantaj, Huzur Bozma, Hakların Engellenmesi, Çevre, İmar, İhale, Tefecilik Suçları, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2021.
- Artuç Mustafa, Malvarlığına Karşı Suçlar, Adalet Yay., 4. baskı, Ankara 2020.
- Artuç Mustafa, Pratik Türk Ceza Kanunu, Adalet Yay., 5. baskı, Ankara 2019.
- Artuk Emin/Gökçen Ahmet/Alşahin Emin/Çakır Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yay., 17. baskı, Ankara 2018.
- Atalan Mustafa, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2018.
- Aydın Süleyman/Yılmaz Yakup, Yolsuzluk ve Mali Suçlar, Adalet Yay. 3. baskı, Ankara 2010.
- Bayraktar Köksal/Kangal Zeynel T./Evik Ali Hakan/Memiş Kartal Pınar/Eroğlu Fulya/Evik Vesile Sonay/Yıldız Ali Kemal/Aksoy Retornaz Eylem/Bostancı Bozbayındır Gülşah/Aytekin İnceoğlu Asuman, Özel Ceza Hukuku Cilt VIII, On İki Levha Yay., 1. baskı, İstanbul 2021.
- Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem, Kişilere Karşı Suçlar C. I, Beta Yay., 5. baskı, İstanbul 2021.

- Dönmezer Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Beta Yay., 16. baskı, İstanbul 2001.
- Dönmezer Sulhi/Erman Sahir/Bayraktar Köksal/Keskin Kızıroğlu Serap/Zafer Hamide/Memiş Kartal Pınar/Sınar Hasan/Erman Barış R./Eroğlu Fulya/Önok Murat R., Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, Der Yay., 14. baskı, İstanbul 2019.
- Eker Kazancı Behiye, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2011.
- Ekici Şahin Meral, Dolandırıcılık Suçu Türk ve Alman Ceza Hukukuna İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Adalet Yay., 1. baskı, Ankara 2019.
- Erem Faruk, Dolandırıcılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1956.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yay., 16. baskı, Ankara 2014.
- Erman Sahir, Ticari Ceza Hukuku Kaçakçılık Suçları C. IV, İsmail Akgün Vakfı Mat., İstanbul 1981.
- Hafizoğulları Zeki/Özen Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yay., Ankara 2018.
- Hafizoğulları Zeki/Özen Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, US-A Yay., 5. baskı, Ankara 2016.
- Hakeri Hakan, Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmali Suçların Çeşitleri, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2003.
- İçel Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yay., 5. baskı, İstanbul 2018.
- İnan Ali Naim/Yücel Özge, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2014.
- Kamışlı Gani/Taneri Gökhan, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2018.
- Kapusuzoğlu Aykut Alp, Mali ve Ticari Ceza Hukuku Rehberi, Mega Yay., İstanbul 2018.
- Karadeniz Çelebican Özcan, Roma Hukuku Tarihi Giriş- Kaynaklar- Genel Kavramlar- Kişiler Hukuku- Hakların Korunması, Yetkin Yay., 13. baskı, Ankara 2008.
- Kılıçoğlu Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kit., 17. baskı, Ankara 2013.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yay., 6. baskı, Ankara 2019.
- Küçüktaşdemir Özgür, Ekonomik Suçlar Bağlamında Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar ve Cezalar, Seçkin Yay., Ankara 2018.
- Malkoç İsmail, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Cilt, Malkoç Kit., Ankara 2006.
- Meran Necati, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yay., 2. baskı, Ankara 2014.
- Meran Necati, Tefecilik, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2013.
- Özbek Veli Özer, Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap- Genel Hükümler, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2020.

- Özbek Veli Özer, Ekonomi Ceza Hukuku- İkinci Kitap: Özel Hükümler, Seçkin Yay., Ankara 2021.
- Özbek Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yay., 13. baskı, Ankara 2018.
- Özdemir Didar, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017.
- Özen Mustafa, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2017.
- Özgenç İzzet, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2013.
- Rado Türkan, Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, Filiz Kit., İstanbul 2006.
- Sadak Murat, Sermaye Piyasası Hukukunda Örtülü Kazanç Aktarımı Suçu, Legal Yay., 1. baskı, İstanbul 2016.
- Selçuk Sami, Dolandırıcılık (Evrimi – Suç Genel Kuramı İçindeki Yeri), Yasa Yay., 1. bas., Ankara 1982.
- Soyaslan Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yay., 13. baskı, Ankara 2020.
- Söğütlü Özlem, Roma Özel Hukuku, Seçkin Yay., 3. baskı, Ankara 2022.
- Şen Ersan/Aksüt Ertekin, Uygulamada İhaleye Fesat Karıştırma Suçları (6459 ve 6526 Sayılı Kanunlarda Yapılan Değişiklikler Işığında), Seçkin Yay., 4. baskı, Ankara 2014.
- Taneri Gökhan/Kamışlı Gani, Dolandırıcılık- Sahtecilik- Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2019.
- Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Önok Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yay., 18. baskı, Ankara 2020.
- Tiedemann Klaus, Ekonomi Ceza Hukuku (çev. Ayşe Nuhoğlu), Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017.
- Toroslu Nevzat, Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yay., 9. baskı, Ankara 2018.
- Toroslu Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., No. 273, Sevinç Mat., Ankara 1970.
- Toroslu Nevzat/Toroslu Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yay., 25. baskı, Ankara 2019.
- Tümerkan Somay, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri), Kazancı Hukuk Yay., İstanbul 1987.
- Ünal Nurdoğan, İhale Suçları- İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin Fesat Karıştırma, Seçkin Yay., 1. baskı, Ankara 2017.
- Yaşar Osman/Gökcan Hasan Tahsin/Artuç Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu 5. Cilt, Adalet Yay., 2. baskı, Ankara 2014.
- Yılmaz Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yay., 3. baskı, Ankara 2005.

Makaleler

- Akbulut Berrin, "Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2015, C. 6, S. 20, s. 25-57.

- Arslan Çetin/Özdemir Didar, "Fiyatları Etkileme Suçu" içinde *International Conference on Eurasian Economies 2015, Eurasian Economists Association, Kazan-Russia 2015*, s. 570-575.
- Arslan Çetin/Töngür Ali Rıza, "Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2013, S. 14, s. 229-251.
- Aytekin Inceoğlu Asuman, "Ekonomik Suçlar", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, S. 1, s. 119-163.
- Cin Şensoy Şehnaz, "Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçların Kriminolojik Özellikleri" içinde Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul 2004, Galatasaray Üniversitesi Yay., s. 829-847.
- Dönmezer Sulhi, "Ekonomik Suçlar", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1985, S. 7, s. 19-30.
- Dursun Hasan, "Ekonomik Suçlar ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2005, S. 58, s. 215-245.
- Jareborg Nils, "Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio)", *Ohio State Journal of Criminal Law*, 2005, V. 2, N. 2, s. 521-534.
- Ketizmen Muammer/Balan Arzu, "Dolandırıcılık Suçu ile İşleme Dayalı Piyasa Dolandırıcılığı Suçu Arasındaki Farklar Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler" içinde 5. Türk-Kore Ceza Hukuku Günleri Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler, C. 1, Seçkin Yay., Ankara 2020, s. 945-977.
- Keyman Selahattin, "Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1988, C. 40, S. 1, s. 121-171.
- Kılıç Ali Şahin, "Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme" içinde Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, Ankara 2018, Seçkin Yay., s. 315-359.
- Kılıçarslan İsfen Sibel, "Alman Ceza Kanunu'nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma", *Hukuk Köprüsü Dergisi*, 2015, C. 9, S. 9, s. 81-91.
- Maviş Volkan, "Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı*, 2015, C. 1, s. 597-626.
- Okuyucu Ergün Güneş, "Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında 'Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı' Olma Koşulunun Mahiyeti", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C. 11, S. 1, s. 106-117.
- Okuyucu Ergün Güneş, "Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C. 12, S. 1, s. 304-312.
- Özocak Gürkan, "İşlenemez Suç" içinde Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara 2015, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., s. 953-988.
- Sarıtaş Hatice, "İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları", *Sayıştay Dergisi*, 2009, S. 73, s. 51-68.
- Sayın Korkmaz Bengi, "Roma Hukuku'nda Hile (Dolus) Kavramı", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, C. 7, S. 2, s. 425-438.
- Soyaslan Doğan, "İhaleye Fesat Karıştırma Suçunda Yapılan Değişiklikler", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, C. 19, S. 2, s. 403-406.

- Taşkın Ozan Ercan, "Son Çare (Ultima Ratio), Olarak Ceza Hukuku", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 15, S. 1, s. 59-91.
- Tepe İlker, "Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)", *Ceza Hukuku Dergisi*, 2010, C. 5, S. 14, s. 89-102.
- Tiryaki Tercan/Gürsoy Türker, "Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi", *Sayıştay Dergisi*, 2004, S. 55, s. 53-69.
- Türay Aras, "Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Köksal Bayraktar'a Armağan*, 2010, C. 9, S. 1, s. 1681-1697.
- Yalçın Can, "Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Piyasa Dolandırıcılığı Suçu", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, C. 5, S. 1, s. 3483-3525.
- Türkan Yalçın Sancar, "Ekonomik Suç Gerçekliği Karşısında Ekonomik Suça Ekonomik Ceza Söylemi" Çekler Hakkındaki 3167 sayılı Kanun'la İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 2002, s. 3-27.
- Yenidünya Caner, "Sermaye Piyasası Kanununda Düzenlenen Suç ve Kabahatlere İlişkin Genel Prensipler" içinde İpek Yolu Canlanıyor: Türk- Çin Hukuk Zirvesi (12-14 Haziran 2012) Konferans Bildiri Kitabı, Adalet Yay., Ankara 2013, s. 85-96.

İnternet Kaynakları

- <https://dergipark.org.tr/>
- <https://heionline.org/>
- <https://legal.com.tr/>
- <https://legalbank.net/>
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://www.acarindex.com/>
- <https://www.avekon.org/>
- <https://www.hukukturk.com/>
- <https://www.idealonline.com.tr/>
- <https://www.jurix.com.tr/>
- <https://www.kazancihukuk.com/>
- <https://www.lexpera.com.tr/>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/>
- <https://www.turcademy.com/tr/>